

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Tori

NAČELO SKLADNOSTI MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA
SODELOVANJA EVROPSKE UNIJE V IZVAJANJU TRGOVINSKE
POLITIKE

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Tori

Mentorica:izr. prof. dr. Maja Bučar

NAČELO SKLADNOSTI MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA
SODELOVANJA EVROPSKE UNIJE V IZVAJANJU TRGOVINSKE
POLITIKE

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Iskrena zahvala gre izr. prof. dr. Maji Bučar za strokovno mentorstvo in potrpljenje pri nastajanju diplomskega dela.

Načelo skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja Evropske unije v izvajanju trgovinske politike

Izkoreninjenje revščine v državah v razvoju (DVR) je v veliki meri odvisno od mednarodnega razvojnega sodelovanja (MRS), v katerem je Evropska unija (EU) ključni akter. Doseganje razvojnih ciljev tisočletja (MDG) pa od EU terja povečanje obsega uradne razvojne pomoči (ODA). Za uspešnost razvojne politike EU in uresničevanje MDG je ključnega pomena načelo skladnosti MRS, saj na življenjski standard in gospodarske priložnosti DVR vplivajo tudi ukrepi, sprejeti v okviru drugih politik. Diplomsko delo obravnava enega največjih izzivov mednarodnih razvojnih prizadevanj – skladnost MRS EU v izvajanju trgovinske politike. Ker je kmetijski sektor neposredno povezan z zmanjševanjem revščine v DVR, se postavlja vprašanje, ali se dejavnosti EU na področju trgovinske politike, ki ureja menjavo kmetijskih izdelkov, izvajajo skladno z deklariranimi razvojnimi cilji. Vloga največjega donatorja razvojne pomoči ter obseg trgovinske menjave z DVR postavljata EU v položaj ključnega akterja v multilateralnih trgovinskih pogajanjih v okviru Svetovne trgovinske organizacije (STO). Jedro pogajalskega kroga iz Doha je domneva, da lahko trgovina pripomore k zmanjšanju revščine v DVR, zato je smiselno analizirati, kakšna stališča je v pogajanjih zavzela EU, ter v kolikšni meri je bila EU pripravljena za sklepanje kompromisov glede vzpostavitve trgovinske menjave pod pogoji, ugodnejšimi za DVR, in s tem za uresničitev MDG.

Ključne besede: mednarodno razvojno sodelovanje, skladnost politik za razvoj, razvojni cilji novega tisočletja, zunanjetrgovinska politika, razvojna agenda iz Doha.

Policy Coherence for Development in the Implementation of European Union Trade Policy

Efforts aimed at eradicating poverty in developing countries unequivocally depend upon international development cooperation, in which the European Union (EU) can be ascribed a major role due to its volumes of official development assistance (ODA). However, achieving the millennium development goals (MDG) requires enhanced contributions, especially to the agricultural sector. In order for development policies to be successful, policy coherence for development (PCD) needs to be taken into consideration, since measures within the framework of non-development policies crucially affect endeavours to improve social and economic conditions in developing countries. The thesis discusses the coherence between the EU trade policy in agricultural products and the declared development goals. Its volume of trade puts the EU in the centre of multilateral trade negotiations, launched in Doha, therefore the thesis explores the EU's (un)preparedness to establish new terms of trade for developing countries and hence its contribution to the attainment of MDG.

Keywords: international development cooperation, policy coherence for development, millennium development goals, external trade policy, Doha Development Agenda.

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....	6
1. UVOD	8
2. POJMOVNO TEORETSKA IZHODIŠČA.....	11
2.1 Teorije razvoja.....	11
2.2 Mednarodno razvojno sodelovanje.....	13
2.2.1 Uradna razvojna pomoč.....	14
2.2.2 Bilateralna uradna razvojna pomoč	15
2.2.3 Multilateralna uradna razvojna pomoč	16
2.2.4 Višina bilateralne in multilateralne razvojne pomoči OECD DAC	17
2.3 Razvoja pomoč Evropske unije: obseg in sektorska porazdelitev.....	19
2.3.1 Zaveze Evropske unije glede povečanja razvojne pomoči	19
2.3.2 Izpolnjevanje zavez Evropske unije glede povečanja razvojne pomoči	21
2.3.3 Sektorska porazdelitev razvojne pomoči Evropske unije	23
2.3.4 Razvojna pomoč Evropske unije kmetijstvu	24
2.3.4.1 Pomembnost usmerjanja razvojne pomoči v kmetijski sektor	24
2.3.4.2 Obseg razvojne pomoči kmetijskemu sektorju.....	25
2.4 Mednarodna menjava kot sredstvo razvoja	27
2.4.1 Teorije mednarodne menjave.....	27
2.4.2 Trgovinske strategije za razvoj	29
2.4.3 Trgovinska politika	30
3. NAČELO SKLADNOSTI MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA SODELOVANJA	32
3.1 Opredelitev načela skladnosti politik za razvoj	32
3.2 Načelo skladnosti v razvojni politiki Evropske unije	35
3.2.1 Načelo skladnosti v pogodbenih določilih razvojne politike EU.....	35
3.2.2 Načelo skladnosti v pravnih in političnih dokumentih Evropskih skupnosti	37
3.2.3 Umestitev načela skladnosti politik za razvoj Evropske unije v kontekst OZN	39
4. VLOGA EVROPSKE UNIJE V SVETOVNI TRGOVINI.....	42
4.1 Vzorci zunanje trgovine Evropske unije.....	42
4.2 Gibanje obsega menjave Evropske unije z državami v razvoju	46
4.3 Gibanje obsega menjave kmetijskih izdelkov med Evropsko unijo in državami v razvoju.....	48
4.3.1 Trendi uvoza Evropske unije iz držav v razvoju.....	48
4.3.2 Primer neskladnosti v izvozu Evropske unije v države v razvoju.....	49
4.4 Skupna zunanjetrgovinska politika Evropske unije.....	50
4.5 Delovanje Evropske unije v okviru Svetovne trgovinske organizacije.....	54
5. RAZVOJNI KROG IZ DOHE	55
5.1 Namen in cilji pogajalskega kroga	55
5.2 Reforma skupne kmetijske politike EU leta 2003.....	57
5.3 Potek pogajanj o DDA.....	59
5.3.1 Pogajalska izhodišča ključnih akterjev.....	60
6. SKLEP	63
7. SEZNAM VIROV	66
7.1 Seznam sekundarnih virov	66
7.2 Seznam primarnih virov.....	72

SEZNAM KRATIC

AKP	Skupina afriških, karibskih in pacifiških držav
BDP	Bruto družbeni proizvod
DAC	<i>Development Assistance Committee</i> (Odbor za razvojno pomoč)
DDA	<i>Doha Development Agenda</i> (Razvojna agenda iz Dohe)
DVR	Države v razvoju
ECU	<i>European Currency Unit</i> (Evropska obračunska enota)
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i> (Splošni sporazum o carinah in trgovini)
GS	Generalna skupščina
GSP	<i>Generalized System of Preferences</i> (Splošna shema preferencialov)
LDC	<i>Least Developed Countries</i> (Najmanj razvite države)
MDG	<i>Millennium Development Goals</i> (Razvojni cilji novega tisočletja, milenijski razvojni cilji)
MRS	Mednarodno razvojno sodelovanje
ODA	<i>Official Development Assistance</i> (Uradna razvojna pomoč)
OECD	<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i> (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)
O. J.	<i>Official Journal</i> (Uradni list)
OZN	Organizacija Združenih narodov
PCD	<i>Policy Coherence for Development</i> (Skladnost politik za razvoj)
PES	Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti
PEU	Pogodba o Evropski uniji
SB	Svetovna banka
STO	Svetovna trgovinska organizacija
SZTP	Skupna zunanjetrgovinska politika
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Program Združenih narodov za razvoj)

SEZNAM TABEL

Tabela 2.1: Višina bilateralne in multilateralne razvojne pomoči OECD DAC.....	18
Tabela 2.2: Sektorska porazdelitev razvojne pomoči DAC EU	23
Tabela 4.1: Glavni trgovinski partnerji EU v trgovini z dobrinami za leto 2006	45
Tabela 4.2: Uvoz EU iz držav v razvoju glede na kmetijski sektor od leta 2000 do 2006	49

SEZNAM GRAFOV

Graf 2.1: Največji donatorji razvojne pomoči za leto 2006.....	19
Graf 2.2: ODA OECD DAC glede na BDP v letu 2007	22
Graf 2.3: ODA kmetijstvu od leta 1980 do 2002 v milijardah USD (pri konstantnih cenah 2002)	25
Graf 2.4: ODA kmetijstvu od leta 1980 do 2002 glede na multilateralne in bilateralne donatorje v milijardah USD (pri konstantnih cenah 2002).....	26
Graf 2.5: Delež ODA kmetijstvu v celotni ODA OECD DAC in EU DAC	26
Graf 4.1: Delež glavnih akterjev v svetovni trgovini z dobrinami za leto 2006.....	43
Graf 4.2: Delež glavnih akterjev v svetovnem izvozu dobrin za leto 2006.....	43
Graf 4.3: Delež glavnih akterjev v svetovnem uvozu dobrin za leto 2006.....	44
Graf 4.4 Uvoz EU iz izbranih skupin držav v razvoju od leta 2000 do 2006 v milijardah EUR.....	47

SEZNAM SKIC

Skica 5.1: Osnovi trikotnik potrebnih kompromisov med ključnimi akterji v DDA.....	60
--	----

1. UVOD

Med poglavitne razloge za naraščajoče cene hrane na svetovnih trgih, ki smo jim priča, se poleg strukturnih dejavnikov, kot sta naraščanje povpraševanja in rast števila svetovnega prebivalstva ter naraščajoči stroški energije, uvrščajo tudi dejavniki, ki so neposredno povezani z državami v razvoju (DVR): upočasnjena rast donosa kmetijskih izdelkov, slabe letine v revnih regijah in omejitve izvoza v več državah, ki so tradicionalne dobaviteljice na svetovnem trgu. Uresničevanje razvojnih ciljev tisočletja (MDG), ki predstavljajo temeljno zavezo na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja (MRS), je soočeno s številnimi izzivi, s katerimi se mora mednarodna skupnost spopasti, če želi izboljšati socialne in gospodarske razmere DVR in s tem zagotoviti vzdržno rast svetovnega gospodarstva ter izboljšanje standarda slehernega prebivalca.

Izkoreninjenje revščine v DVR je v veliki meri odvisno od MRS, v katerem Evropska unija (EU) igra ključno vlogo. Kljub temu, da je EU glavni donator uradne razvojne pomoči (ODA), uresničevanje MDG terja povečanje obsega sredstev iz naslova ODA. Za uspešnost razvojne politike EU in posledično uresničevanje MDG pa je ključnega pomena upoštevanje načela skladnosti MRS, saj na življenjski standard in gospodarske priložnosti DVR vplivajo tudi ukrepi, sprejeti v okviru drugih politik.

Diplomsko delo tako obravnava enega največjih izzivov mednarodnih razvojnih prizadevanj – skladnost MRS EU v izvajanju trgovinske politike. Ker je kmetijski sektor neposredno povezan z zmanjševanjem revščine v DVR, se postavlja vprašanje, ali se dejavnosti EU na področju trgovinske politike, ki ureja menjavo kmetijskih izdelkov, izvajajo skladno z deklariranimi razvojnimi cilji. Vloga največjega donatorja razvojne pomoči ter obseg trgovinske menjave z DVR postavljata EU v položaj ključnega akterja v novem krogu multilateralnih trgovinskih pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije (STO). Jedro pogajalskega kroga iz Dohe je domneva, da so mednarodni trgovinski tokovi pomemben generator MRS ter da lahko trgovina pripomore k zmanjšanju revščine v DVR, zato je smiselno analizirati, kakšna stališča je v pogajanjih zavzela EU, ter v kolikšni meri je bila EU pripravljena za sklepanje kompromisov glede

vzpostavite trgovinske menjave pod pogoji, ugodnejšimi za DVR, in s tem za uresničitev MDG.

Vprašanja, ki vodijo raziskovanje obravnavane tematike, so naslednja:

- Ali obstaja skladnost med usmerjanjem razvojne pomoči v kmetijski sektor in trgovinsko politiko na področju kmetijskih izdelkov?
- Ali obstaja skladnost med politiko in principi EU na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja in pogajalskimi izhodišči, ki jih EU zastopa v okviru pogajanj o liberalizaciji mednarodne trgovine znotraj STO?
- V kolikšni meri pogajalska izhodišča trgovinske politike EU upoštevajo cilje na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja?

Diplomsko delo je razdeljeno na 5 poglavij.

Za postavitev naloge v ustrezne okvire začenjam s pojmovno teoretskimi izhodišča MRS, v katera vključujem pregled relevantnih teorij razvoja, opredelitev in klasifikacijo instrumentov MRS, pri čemer se poslužujem predvsem dokumentov, ki jih je izdala Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD), ter podatke o višini sredstev iz naslova ODA, ki služijo kot osnova za analizo trendov v MRS. Poglavje nadaljujem z obravnavo obsega in sektorske porazdelitve razvojne pomoči EU. Na osnovi ugotovitev o obsegu sredstev, ki jih EU namenja za mednarodna razvojna prizadevanja, bom lahko identificirala vlogo EU v doseganju MDG o zmanjševanju revščine v DVR in opozorila na morebitno neuresničevanje zavez glede dodatnega povečanja razvojne pomoči. Z analizo sektorske porazdelitve razvojne pomoči EU skušam ugotoviti, ali je le-ta v zadostni meri usmerjana v kmetijski sektor, katerega napredek ima pri zmanjševanju revščine v DVR in posledičnih razmerah na svetovnih trgih bistveno vlogo. Drugi poglavje zaključim s teoretičnimi ugotovitvami o vlogi trgovine kot generatorja svetovne gospodarske rasti, kar bo v kasnejših poglavjih služilo kot osnova za razumevanje ciljev, namenov in tudi problematike v multilateralnih trgovinskih pogajanjih.

Tretje poglavje diplomskega dela je namenjeno obravnavi načela skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja. Začenjam z opredelitvijo načela ter umestitvijo v okvir razvojne politike EU, tako v smislu pogodbenih in pravnih temeljev, kot tudi umestitev načela v kontekst delovanja OZN, ki mu EU pri izvajanju razvojne politike sledi. Ker gre pri načelu skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja za koncept s precej ohlapnimi pogodbenimi določili, uporabljam tudi sekundarne vire.

V četrtem poglavju preidem k vlogi EU v svetovni trgovini. Trgovinska politika predstavlja ključni instrument vključevanja DVR v korist odprtega trga in kot taka lahko pomembno prispeva k doseganju ciljev MRS. Najprej obravnavam vzorce zunanje trgovine EU, ki služijo identifikaciji vloge EU kot močnega trgovinskega akterja in vplivnega pogajalca v multilateralnih trgovinskih pogajanjih. Osredotočim se predvsem na gibanje obsega menjave EU z DVR, saj je le-to ključni pokazatelj dejanskih prizadevanj EU za MRS preko trgovinske menjave. Obravnavana je tudi skupna zunanjetrgovinske politika (SZTP) EU in delovanje EU v okviru STO, ki je potrebno za razumevanje multilateralnih trgovinskih pogajanj, ki so obravnavana v zadnjem delu diplomskega dela.

V petem poglavju so analizirana stališča EU do mednarodnih trgovinskih pogajanj v okviru krogu pogajanj iz Dohe. Analiza je omejena na pogajalski krog iz Dohe, saj je leta deklariran za razvojni krog. Ugotoviti želim, ali so pogajalska izhodišča EU pri pogajanjih v okviru Dohe skladna, tj. ali pozitivno učinkujejo na deklarirane cilje mednarodne razvojne politike.

Diplomsko delo sklenem z ugotovitami o impementaciji načela skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanju Evropske unije v izvajanju trgovinske politike.

2. POJMOVNO TEORETSKA IZHODIŠČA

2.1 Teorije razvoja

Razvoj moramo pojmovati kot multidimenzionalen proces, ki mora obsegati več kot materialno in finančno plat človekovega življenja (Todaro 1989: 102). Upoštevajoč dejstvo, da je ključna komponenta razvoja gospodarski napredek, v nadaljevanju povzemam teorije gospodarskega razvoja, ki naj bi razložile, kako in zakaj prihaja ali ne prihaja do razvoja. Z namenom boljšega razumevanja razvojnega procesa in posledične razlage okoliščin, razlogov za (ne)razvoj ter argumentiranje potrebnosti tuje pomoči, se je do danes izoblikovalo pet glavnih teorij gospodarskega razvoja.

Po drugi svetovni vojni so v literaturi prevladovali štirje glavni teoretični pristopi. V povojnem obdobju so bile industrializirane države soočene z dejstvom, da za analizo procesov gospodarske rasti v državah tretjega sveta nimajo ustreznega znanstvenega aparata (Todaro 1989: 64). Na osnovi dobrih izkušenj z Marshallovim planov ter prepričanju o zgodovinskem vzorcu razvoja, je v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja prevladoval razvojni model faz rasti, ki predvideva, da je pravilna mešanica varčevanja, investicij in tuje pomoči tisto, kar državam omogoča, da stopijo na takšno pot rasti kot bolj razvite države (Todaro 1989: 63). Najvidnejši zagovornik razvojnega modela faz rasti je bil W. W. Rostow. Po Rostowovi doktrini se lahko prehod od zaostalosti v razvoj opiše kot vrsta korakov ali faz,¹ skozi katere morajo vse države. Manj razvite države, ki so v prvi ali drugi fazi prehoda, morajo le slediti določenim pravilom razvoja, da bodo prišle v fazo vzleta v (samo)vzdržno rast (Bučar in Rojec 2003/2004: 55). Glavna strategija pospešitve gospodarske rasti je mobilizacija domačih in tujih prihrankov z namenom ustvarjanja zadostnih investicij.

Drugi model, po katerem je razvoj prav tako postal sinonim za hitro gospodarsko rast, je Harrod-Domarjev model rasti. Vsako gospodarstvo mora prihraniti določen delež svojega narodnega dohodka, da bi z investiranjem lahko nadomestilo porabljene kapitalne

¹ Prehod od zaostalosti v razvoj po W. W. Rostow obsegaj naslednje faze: tradicionalna družba, predpogoji za »vzlet« v (samo)vzdržno rast, »vzlet«, pot k zrelosti ter doba visoke masovne potrošnje (Bučar in Rojec 2003/2004: 55).

dobrine. Gre torej za mehanizem, po katerem mora gospodarstvo, da bi raslo, prihraniti in investirati določen del narodnega dohodka. Več kot je sposobno varčevati in investirati, večja bo gospodarska rast (Bučar in Rojec 2003/2004: 56–57).

Teza iz Harrod-Domarjevega modela se veže na Rostowov razvojni model faz rasti - »vzlet« je mogoč ob stopnji varčevanja od 15 do 20 odstotkov; gospodarstvo, ki varčuje po takšni stopnji, bo ne le raslo mnogo hitreje, temveč bo šlo tudi za (samo)vzdržno rast (Bučar in Rojec 2003/2004: 57).

Glavna ovira hitrejšemu razvoju v tem modelu je nizka stopnja formiranja kapitala v mnogih manj razvitih državah, kar odpira vrata tujemu kapitalu, ki lahko v obliki kreditov, tujih investicij in tuje pomoči dopolni domače varčevanje (Bučar in Rojec 2003/2004: 57).

Ta linearni pristop sta v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja zamenjali dve ekonomski (in ideološki) šoli. Prva, teorija strukturnih sprememb, je uporabila moderno ekonomsko teorijo in statistične analize z namenom portretiranja notranjih procesov strukturnih sprememb, skozi katere mora tipična manj razvita država, če naj uspe generirati in vzdrževati hitro gospodarsko rast (Bučar in Rojec 2003/2004: 54). Druga, teorija (mednarodne) odvisnosti, je nerazvitost videla v luči mednarodnih in nacionalnih razmerij moči, institucionalnih in strukturnih ekonomskih rigidnosti in iz tega izhajajočih dualnih ekonomij in družb (*ibid.*). V osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je prevladal četrti pristop, ki poudarja pozitivno vlogo svobodnega trga in odprtih gospodarstev. Neoklasični oz. neoliberalni pristop razvojni neuspeh smatra kot rezultat premočne državne intervencije in reguliranja gospodarstva (*ibid.*).

Zaradi nezadovoljstva z neoklasičnimi koncepti v razlagi dejanskih procesov rasti so se v poznih osemdesetih in zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja pojavile nove teorije rasti, ki vsebujejo bolj eklektične in fleksibilne ideje o tem, kako izboljšati življenjski standard v DVR. T.i. koncept endogene rasti predstavlja ključno komponento razvijajoče

se razvojne paradigme in poudarja pomen tehnologije in njenega spreminjanja za gospodarski razvoj (Bučar in Rojec 2003/2004: 72).

Vprašanje razvoja je po drugi svetovni vojni postalo ne samo teoretični koncept, ampak tudi stalnica razprav v mednarodnih organizacijah, v okviru katerih so se s kanaliziranjem sredstev suverenih držav začela uresničevati mednarodna razvojna prizadevanja. Od konca druge svetovne vojne je bila praktično vsaka država že vključena v sistem razvojnega sodelovanja, bodisi kot država donatorica bodisi kot država prejemnica pomoči (Benko 1997: 210).

2. 2 Mednarodno razvojno sodelovanje

Zaradi spoznanja, da poglobljanje gospodarske vrzeli med DVR in razvitimi državami lahko ogrozi mednarodni mir, stabilnost in blaginjo, so v šestdesetih letih prejšnjega stoletja odnosi sever-jug vzbudili veliko mednarodno pozornost. Po dekolonizaciji so novonastale države² OZN, kjer pri glasovanju v Generalni skupščini (GS) sleherni državi pripada en glas, ne glede na velikost, moč in finančne zmogljivosti, smatrale za organizacijo, v okviru katere bi od razvitih držav lahko pridobile mednarodno sodelovanje na področju trgovine in razvoja, potrebno za njihov gospodarski razvoj in posledično konsolidacijo neodvisnosti. Razvite države, po drugi strani, so mednarodno sodelovanje pojmovalе kot ključno sredstvo, s katerim bi preprečile rušenje ravnovesja med vzhodom iz zahodom, ki bi ga lahko povzročila povečano članstvo.

Problematika držav v razvoju presega meje nacionalnih držav in nedvomno zadeva tudi »razvite države«, saj se posledice problemov v DVR širijo tudi v »razviti« svet. Tako lahko razvojna prizadevanja vidimo kot investicijo v odpravo težav (Mavko 2006: 5).

Integracija držav v razvoju v mednarodne politične in gospodarske odnose poteka vzporedno s procesi globalizacije. Trgovinsko komponento mednarodnega razvojnega sodelovanja temeljito obravnavam v nadaljevanju, zato na tem mestu podajam teoretično

² Do največjega povečanja članstva OZN v zgodovini organizacije je prišlo septembra 1960, ko je v OZN vstopilo 17 držav, od tega 16 afriških. Dosotpno na <http://www.un.org/issues/gallery/history/1960s.htm> (27. junij 2008).

osnovo uradne razvojne pomoči, ki zajema bilateralno in multilateralno razvojno pomoč, ter ugotovitve o obsegu uradne razvojne pomoči.

2. 2. 1 Uradna razvojna pomoč

V literaturi se pojavljajo različna pojmovanja in kategorizacije razvojne pomoči. Razvojna pomoč, za katero se uporabljajo tudi termini gospodarska pomoč, zunanja pomoč, mednarodna pomoč in razvojno sodelovanje, lahko obsega denarno, materialno, humanitarno, tehnično pomoč, vse pomembnejša oblika pa postaja tudi odpis dolgov (Burnell 1997: 4–7).

Z namenom lažje primerljivosti podatkov o razvojni pomoči se pri oblikovanju operativne definicije uradne razvojne pomoči nanašam na metodologijo, ki jo predlaga Odbor za razvojno pomoč (Development Assistance Committee - DAC)³ OECD v Smernicah za poročanje o razvojni pomoči.

OECD DAC (2007: 12) s terminom uradna razvojna pomoč (Official Development Assistance - ODA) definira⁴ tiste mednarodne tokove kapitala v države in območja v razvoju⁵ ter prispevke mednarodnim razvojnim institucijam, ki izpolnjujejo naslednje kriterije:

- njihov vir je javni sektor (uradne agencije, vključno z državnimi in lokalnimi oblastmi, ter njihove izvršne agencije);
- namenjeni so spodbujanju gospodarskega razvoja in blaginje držav v razvoju;

³ DAC je odbor OECD, ustanovljen leta 1961, in predstavlja osrednji forum bilateralnih donatorjev, ki v okviru odbora sodelujejo z namenom doseganja večje učinkovitosti pomoči in trajnostnega razvoja. Njegove naloge obsegajo usmerjanje uradne razvojne pomoči v skladu s potrebami držav v razvoju, periodični pregledi aktivnosti držav donatoric in koordinacija razvojnih prizadevanj. Članice DAC so naslednje: Avstralija, Avstrija, Belgija, Danska, Evropska skupnost, ki jo zastopa Evropska komisija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Japonska, Kanada, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Portugalska, Španija, Švedska, Švica, Velika Britanija in Združene države Amerike. Dostopno na http://www.oecd.org/document/38/0,3343,en_2649_33721_1893350_1_1_1_1,00.html (17. junij 2008).

⁴ Definicija je povzeta po Smernicah za poročanje o ODA, ki jih je 6. aprila 2007 izdal OECD DAC. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/28/62/38429349.pdf> (24. junij 2008).

⁵ Seznam držav in območij, ki so upravičena do uradne razvojne pomoči, in na katera se definicija nanaša, je dostopen na <http://www.oecd.org/dataoecd/23/34/37954893.pdf> (17. junij 2008).

- če gre za posojilo, je le-to dano po koncesijskih pogojih (vsebuje finančno pomoč, ki ni manjša od 25 odstotkov).

Glavna instrumenta ODA sta naslednja:

- nepovratna sredstva (*Official Grants*), ki so dana po koncesijskih pogojih, ter lahko nastopajo v obliki direktne finančne pomoči ali v obliki dobrine, pri čemer prejemnica ni zavezana k povračilu sredstev; ter
- posojila (*Official Concession Loans*), ki nastopa v obliki finančne ali druge vrste pomoči, prejemnica pa je sredstva dolžna povrniti (DCD/DAC (2007) 34).

Poleg finančnih tokov uradna razvojna pomoč vsebuje tudi tehnično sodelovanje: prenos znanja in tehnične pomoči v obliki podpore svetovalcev, strokovnjakov, tehnikov, učiteljev ipd. Takšna pomoč pomembno prispeva k procesu reform v državah v razvoju, saj uradna razvojna pomoč dokazano deluje le v razmerah dobrih politik (Mavko 2006: 6).

Sredstva iz naslova ODA, ki jih namenjajo države članice OECD DAC, pa obsegajo tudi del, ki se v države v razvoju kanalizira preko mednarodnih finančnih institucij in drugih multilateralnih ustanov (Mavko 2006: 6).

Na tej osnovi v nadaljevanju definiram dve obliki uradne razvojne pomoči, bilateralno in multilateralno, njune prednosti in slabosti ter njun obseg v celotni ODA DAC.

2. 2. 2 Bilateralna uradna razvojna pomoč

Bilateralno ODA nudijo posamezne države donatorke oziroma njihove izvršne agencije neposredno in točno določenim državam prejemnicam. Poleg držav lahko bilateralno pomoč državam v razvoju namenjajo tudi nacionalne in mednarodne nevladne organizacije, katerih dejavnosti obsegajo področja razvoja, bilateralna pomoč pa lahko obsega tudi transakcije v obliki subvencij, namenjenih razvojnemu izobraževanju, ozaveščanju javnosti ter plačilu administrativnih stroškov (DCD/DAC (2007) 34).

Ključna prednost bilateralne ODA je vzpostavitev tesnejšega odnos med državo donatorko in prejemnico, kar je posledica dejstva, da večina donatork svojo pomoč namenja omejenemu številu prejemnic (Mavko 2006: 7). Kljub določenim prednostim pred multilateralno, pa je bilateralna ODA podvržena številnim kritikam, ki se osredotočajo predvsem na motive dodeljevanja pomoči. Ponavadi gre za politične in strateške interese, ki pojasnijo velik del pomoči, ki jo države nudijo svojim političnim zaveznikom, in pomoči, ki jo nekatere evropske države nudijo svojim nekdanjim kolonijam (Mavko 2006: 8). Russet in Starr (1992: 273) menita, da je bilateralna pomoč, ki jo neka država neposredno zagotavlja drugi, še posebno dovzetna za manipuliranje, saj je večina bilateralne pomoči namenjena državam, od katerih darovalec pričakuje jasno korist za svojo zunanjo ali notranjo politiko.

2.2.3 Multilateralna uradna razvojna pomoč

OECD DAC (DCD/DAC (2007) 34) multilateralno pomoč opredeli kot prispevke države donatorice tistim institucijam, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

- v celoti ali delno se ukvarjajo z razvojnimi vprašanji;
- so mednarodne agencije, institucije ali organizacije, katere članice so nacionalne vlade, ali skladi, ki jih avtonomno upravljajo agencije;
- prispevki se v institucijah združijo na način, da izgubijo svojo nacionalno identiteto, ter se povežejo z lastnimi sredstvi institucij.

Na temelju Smernic OECD DAC za poročanje o ODA (DCD/DAC (2007) 34) najpomembnejši viri multilateralne razvojne pomoči vključujejo Mednarodni denarni sklad, mednarodne banke za financiranje razvoja,⁶ agencije, sklade in komisije OZN, STO in EK (DCD/DAC (2007) 34).⁷

⁶ Gre za avtonomne mednarodne institucije, ki s finančnimi sredstvi, ki jih pridobijo z zadolževanjem na mednarodnih finančnih trgih in/ali donacijami, financirajo projekte in programe v gospodarsko šibkejših državah. Mednarodne banke za financiranje razvoja lahko razdelimo na regionalne razvojne banke, subregionalne banke in Skupine Svetovne banke (Mrak 2002: 453–454).

⁷ Celoten seznam je priložen Smernicam za poročanje o razvojni pomoči (DCD/DAC(2007) 34).

Zagovorniki multilateralne razvojne pomoči poudarjajo njeno politično neodvisnost, razvito in specializirano bazo znanja s področja razvojnih projektov in večjo učinkovitost, do katere pride ob združevanju prispevkov posameznih držav članic (Burnell 1997: 166-174). Kritiki zagotavljanja razvojne pomoči preko multilateralnih institucij pa opozarjajo, da je nemogoče trditi, da je takšna pomoč depolitizirana, ter da se prejemniki preko multilateralnih virov razvojne pomoči lažje oddaljijo od zunanjepolitičnih interesov darovalcov. Prav nasprotno, posamezni donatorji na ta način še lažje ščitijo svoje zunanjepolitične interese, ki jih lahko v multilateralnih pogajanjih dosežajo z izvajanjem pritiska glede oblik, pogojev in ciljev razvojne pomoči (Burnell 1997: 166-168).

2.2.4 Višina bilateralne in multilateralne razvojne pomoči OECD DAC

Leta 2007 je bilateralna ODA, ki jo članice OECD DAC podeljujejo neposredno drugim državam, predstavljala približno 70 odstotkov celotne ODA, multilateralna ODA pa približno 30 odstotkov celotne ODA (glej tabelo 2.1). Iz tabele je razvidno tudi, da so države članice OECD DAC, največje svetovne donatorice uradne razvojne pomoči, leta 2007 namenile 103,7 milijarde evrov razvojne pomoči, kar v primerjavi z letom 2006 predstavlja padec deleža ODA v BDP na 0,28 odstotkov. OECD DAC (2008a) ugotavlja, da je padec mogoče pripisati koncu obsežnih operacij odpisa dolgov s strain Pariškega kluba.⁸ Slednji je z obsežnimi aktivnostmi za odpis dologov v Iraku in Nigeriji prispeval k izjemno velikemu obsegu ODA v letih 2005 in 2006. Če ne upoštevamo odpisa dolga, se je neto ODA članic DAC povečala za 2,4 odstotka.

⁸ Pariški klub je neformalna skupina 19 držav kreditorik, katere vloga je iskanje koordiniranih in vzdržnih rešitev za plačilne težave, s katerimi se soočajo države posojiljemalke. Glavni mehanizem za zmanjšanje zunanje zadolženosti je restrukturiranje dolga, ki lahko vključuje časovno prerazporeditev dospelja obveznosti za najete kredite ali refinanciranje dolgov, kar omogoča kratkoročno izboljšanje zunanje likvidnosti države. Dostopno na <http://www.clubdeparis.org/sections/que-faisons-nous/dette-des-pays-en> (1. 7. 2008).

Pariški klub, Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad in skupina G7 so že leta 1996 začeli s pobudo odpisa dolgov močno zadolženim državam. Odpis dolgov je hkrati ena od tarč osmega MDG.

Glede na obseg ODA so bili leta 2007 največji donatorji ZDA, sledile pa so jim Nemčija, Francija, Združeno kraljestvo in Japonska (OECD 2008a).

Tabela 2.1: Višina bilateralne in multilateralne razvojne pomoči OECD DAC

Vrsta ODA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ODA DAC	53.749,49	52.422,58	58.296,68	69.064,86	79.431,51	107.098,84	104.420,97	103.654,54
Bilateralna ODA DAC	36.064,05	35.110,85	40.756,79	49.735,29	54.304,13	82.445,47	76.959,93	71.666,16
Delež bilateralne ODA	67,09	66,97	69,91	72,01	68,36	76,98	73,71	69,13
Delež bilateralne ODA EK	12,23	15,71	12,63	12,95	14,85	10,53	12,32	15,52
Multilateralna ODA DAC	17.685,45	17.311,02	17.539,87	19.329,57	25.127,41	24.653,39	27.461,03	31.988,40
Delež multilateralne ODA	32,90	33,02	30,08	27,98	31,63	23,01	26,29	30,87
Delež multilateralne ODA EK	2,81	2,56	1,69	3,76	2,52	2,85	2,75	2,01

Opomba: Delež bilateralne in multilateralne ODA EK je izračunan kot odstotek bilateralne in multilateralne ODA EK v celotni bilateralne in multilateralni ODA DAC.

Vir: OECD 2008d.

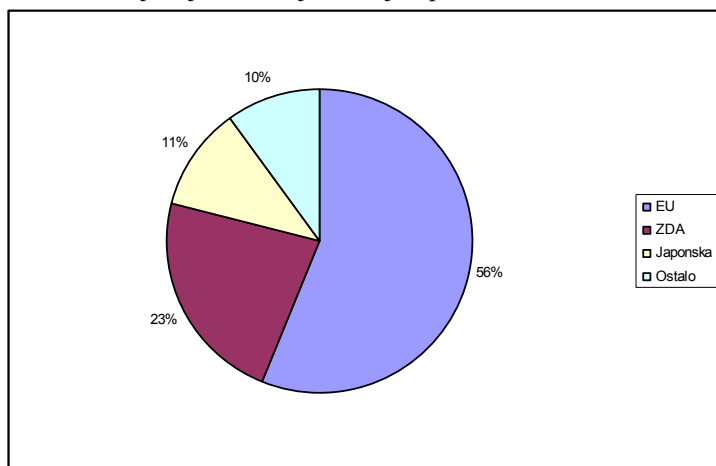
Rdeča nit diplomskega dela je mednarodno razvojno sodelovanje EU, zato je naslednje poglavje namenjeno pregledu zavez EU glede razvojne pomoči ter analizi uresničevanja ciljev o zviševanju razvojne pomoči. Postavlja se vprašanje, v kolikšni meri EU sledi zastavljenim ciljem, s katerimi se je opredelila kot ključni akter v mednarodnih razvojnih prizadevanjih, kar lahko ugotovimo z analizo trendov gibanja obsega razvojne pomoči v državah članicah EU. Prizadevanja za izkoreninjenje revščine v DVR so v veliki meri odvisna od usmerjanja ODA na področje kmetijstva, zato je v naslednjem poglavju obravnavana tudi sektorska porazdelitev ODA s poudarkom na trendom usmerjanja le-te v kmetijski sektor.

2.3 Razvoja pomoč Evropske unije: obseg in sektorska porazdelitev

Predsednik Evropske komisije Jose Manuel Barosso je po objavi podatkov OECD o obsegu ODA 8. aprila 2008 dejal, da je »Evropska unija največji donator razvojne pomoči na svetu. Tako Evropska komisija kot tudi države članice so izrazile pripravljenost za razvojno pomoč – toda če želimo ostati kredibilni, moramo obljube tudi izpolniti« (EK 2008a).

Iz sledečega grafa je razvidno, da je EU res največji donator razvojne pomoči, saj je leta 2006 namenila več kot polovico svetovne razvojne pomoči,⁹ kljub temu pa je za izpolnitev obljub obseg razvojne pomoči potrebno bistveno povečati.

Graf 2.1: Največji donatorji razvojne pomoči za leto 2006

Vir: Povzeto po Concord 2008: 3.

2.3.1 Zaveze Evropske unije glede povečanja razvojne pomoči

Za EU »boj proti svetovni rešitvi ni le moralna dolžnost; pripomogel bo k vzpostavitvi stabilnejšega, mirnejšega in pravičnejšega sveta, kar bo odražalo medsebojno odvisnost bogatih in revnih držav« (O. J. C 46/01), zato so si države članice EU in EK zadale še dodatno povečanje obsega in izboljšanje načinov zagotavljanja razvojne pomoči.

⁹ V primerjavi z drugimi multilateralnimi institucijami je obseg ODA EU večji od prispevka SB v okviru Mednarodnega združenja za razvoj (*International Development Association*) in prispevka UNDP (OECD 2008b).

Mednarodna razvojna prizadevanja EU so osnovana na univerzalno sprejeti strategiji za reševanje izzivov prihodnjih desetletij, sprejeti v okviru OZN. Osrednjega pomena za mednarodno sodelovanje na področju razvoja je leta 2000 sprejeta Milenijska deklaracija¹⁰ in iz nje izhajajočih osem milenijskih razvojnih ciljev, ki naj bi jih mednarodna skupnost uresničila do leta 2015 (United Nations 2000):

1. Zmanjšati skrajno revščino in lakoto;
2. Vsem zagotoviti osnovnošolsko izobrazbo;
3. Spodbujati enakost med spoloma in neodvisnost žensk;
4. Zmanjšati umrljivost otrok, mlajših od pet let;
5. Izboljšati zdravje mater;
6. Obvladati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni, povezane z revščino;
7. Zagotoviti okoljsko trajnost;
8. Vzpostaviti svetovno partnerstvo za razvoj.

Sprejetju ambiciozne strategije OZN leta 2000 so sledile številne zaveze, ki so mednarodna razvojna prizadevanja utemeljevale s potrebo po doseganju MDG.

Na zasedanju evropskega sveta v Barceloni marca 2002 je EU sprejela osem zavez, namenjenih prispevku k uspehu Konference ZN o financiranju razvoja v Monterreyu.¹¹ Na konferenci sprejeto Monterreysko soglasje (*Monterrey Consensus*) določa smernice financiranja razvoja. EU je vodilno vlogo v svetovnih razvojnih prizadevanjih oznanila z zavezo o povečanju obsega ODA s povprečnega 0,33 odstotnega deleža BDP leta 2002 na 0,39 odstotni delež leta 2006.¹² Zaveza je bila pojmovana kot vmesni korak v

¹⁰ Milenijska deklaracija OZN (*United Nations Millennium Declaration*), sprejeta dne 8. septembra 2000 na osmem plenarnem zasedanju GS. Dostopno na <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (27. junij 2008).

¹¹ Predstavniki držav članic ZN so se od 18. do 22. marca 2002 sestali na mednarodni konferenci o financiranju za razvoj (*International Conference on Financing for Development*) v Monterreyu, Mehika. Glavni dosežek konference je bilo sprejetje Monterreyskega soglasja (*Monterrey Consensus of the International Conference for Financing Development*), dne 22. marca 2002, A/CONF.198/11. Dostopno na <http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf> (27. junij 2008).

¹² Nove države so sprejele dogovor o doseganju 0,17 odstotnega deleža BDP do leta 2010 in 0,33 odstotnega deleža BDP do leta 2015. Ostalih sedem obvez, ki se nanašajo na količino in kakovost pomoči, je naslednjih: i) izboljšanje učinkovitosti pomoči preko večje koordinacije politik in harmonizacije, ii) ukrepi, namenjeni vzpostavitvi nevezane pomoči za LDC, iii) večja podpora trgovini, iv) podpora identifikaciji relevantnih globalnih javnih dobrin, v) nadaljnje preučevanje inovativnih virov financiranja,

doseganju cilja 0,7 odstotkov do leta 2015, ki so ga svetovni voditelji določili v okviru GS OZN leta 1970.¹³¹⁴

Pomemben prispevek k razvoju razvojne politike EU je mogoče pripisati tudi srečanju na Visokem forumu v Parizu, ki je potekalo v okviru OECD. Sprejeta je bila Pariška deklaracija o učinkovitosti pomoči,¹⁵ ki poudarja nujnost strukturirane delitve dela donatoric ODA in s tem usmerjanje pomoči v sodelovanju z drugimi donatorji.

Na ravni EU je leta 2005 prišlo do dodatnih zavez glede uresničitve razvojnih ciljev. Sprejet je bil dogovor o novem kolektivnem cilju: 0,56 odstotkov BDP do leta 2010¹⁶, ki bi ODA povečal za dodatnih 20 milijard evrov.¹⁷

Nadaljujem z analizo napredka pri zviševanju razvojne pomoči EU, od katerega je, glede na večinski delež, ki ga za ODA namenja EU, odvisno tudi uresničevanje MDG.

2.3.2 Izpolnjevanje zavez Evropske unije glede povečanja razvojne pomoči

Ambiciozno zadani cilji in obljube o povečanju ODA EU se ne odražajo v dejanskem napredku pri njihovem doseganju. Po letih vzdržne rasti razvojne pomoči so podatki EU za leto 2007 prikazali zmanjšan prispevek držav članic k mednarodni razvojni pomoči.

vi) podpora reformu mednarodnih finančnih sistemov, vi) prizadevanja za obnovitev vzdržnega zadolževanja v kontekstu okrepljene iniciative HIPC (EK 2004b).

¹³ Resolucija Generalne skupščine OZN A/RES/2626 (XXV), sprejeta na 25. zasedanju GS OZN 24. oktobra 1970. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/91/IMG/NR034891.pdf?OpenElement> (28. junij 2008).

¹⁴ Sklepi predsedstva, sprejeti na zasedanju Evropskega sveta v Barceloni, 16. marca 2002, 100/1/02. Dostopno na http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf (27. junij 2008).

¹⁵ Pariška deklaracija o učinkovitosti pomoči (*Paris Declaration on Aid Effectiveness*), sprejeta 2. marca 2005, definira 12 indikatorjev razvoja, ki se nanašajo na načela lastništva, usklajevanja razvojne pomoči, harmonizacije, uspešnega upravljanja in medsebojne odgovornosti. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf> (27. junij 2008).

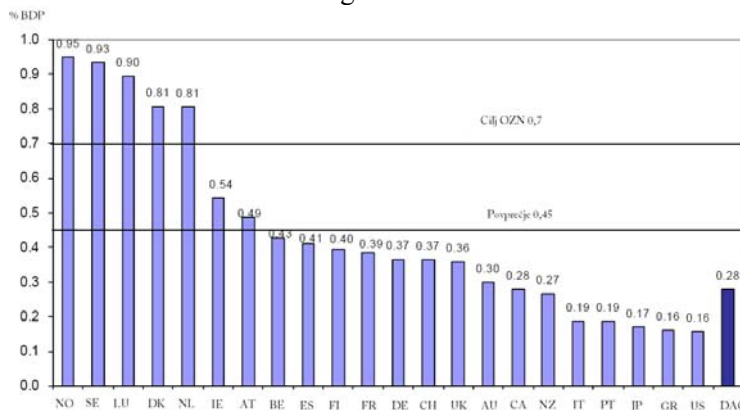
¹⁶ Tiste države članice, ki še ne dosegajo cilja 0,51% ODA/BDP, so bila pozvana, naj prizadevanja, da ga bodo dosegle do leta 2010, nadaljujejo. Tudi države, ki so članice EU postale po letu 2002, in še niso dosegle cilja 0,17 % ODA/BDP, so bile pozvane, naj si prizadevajo za uresničitev cilja do leta 2010, ter za uresničitev cilja 0,33 % ODA/BDP do leta 2015. Dostopno na <http://www.eu2005.lu/en/actualites/conseil/2005/05/23cagre/milldego.pdf> (28. junij 2008).

¹⁷ Zaključki Sveta za zunanje zadeve, sprejeti na zasedanju Evropskega sveta v Bruslju, 24. maja 2005, 7619/1/05. Dostopno na http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/84335.pdf (27. junij 2008).

ODA EU je znašala 46,1 milijard evrov, kar je 1,7 milijard evrov manj kot leta 2006. Delež ODA v BDP članic EU je od leta 2006 do leta 2007 padel z 0,41 odstotka na 0,38 odstotka (OECD 2008a).¹⁸

Devet vlad držav članic EU je med letoma 2006 in 2007 povečalo ODA kot delež njihove gospodarske uspešnosti,¹⁹ v preostalih osemnajstih državah sedemindvajseterice pa povečanja ODA ni bilo. Do danes, ko nas od prvega cilja ločita le še dve leti, so univerzalni cilj OZN 0,7 odstotka ODA/BDP dosegle le štiri države članice EU: Danska, Luksemburg, Nizozemska in Švedska.²⁰

Graf 2.2: ODA OECD DAC glede na BDP v letu 2007

Vir: Povzeto po OECD 2008a: 2.

Uradni podatki OECD za leto 2007 kažejo, da je že drugo leto zapored 22 največjih svetovnih donatorjev zmanjšalo ODA, kar resno ogroža uresničevanje MDG (EK 2008a). Ciljev, postavljenih za leti 2010 in 2015, najverjetneje ne bo uresničila večina novih in starih držav članic EU.

¹⁸ Vlade držav članic EU so mnogo let umetno zviševale podatke o ODA s tem, da so v izračune vključevale tudi sredstva, namenjena odpisu dolgov, izobraževanju tujih študentov in beguncev v EU. Z odpravo pomanjkljivosti v beleženju ODA se sedaj kaže realna višina ODA, ki je skoraj takšna kot leta 2005 (Concord 2008: 8).

¹⁹ Avstrija, Bolgarija, Danska, Estonija, Nemčija, Latvija, Luxembourg, Romunija in Španija.

²⁰ V starih državah članicah, ki imajo najdaljšo zgodovino razvojnih prizadevanj, so bili padci obsega ODA ogromni, v Belgiji za kar 11 odstotkov, v Franciji 16 odstotkov, v Veliki Britaniji pa skora 30 odstoten padeč. Grčija, Italija in Portugalska še vedno ne dosežata ciljev za leto 2006 (Concord 2008: 2).

2.3.3 Sektorska porazdelitev razvojne pomoči Evropske unije

Po podatkih OECD DAC je bilo leta 2006 največ ODA EU namenjene družbeni infrastrukturi in storitvam, tudi prispevki EK so bili največji na tem področju (glej tabelo 2.2). Sledil je sektor gospodarske infrastrukture in storitev, medtem ko je bilo v proizvodni sektor namenjene najmanj razvojne pomoči. Istega leta je obseg ODA EU, usmerjene v kmetijstvo, znašal zgolj 989 milijonov ameriških dolarjev, prispevek EK pa je znašal 331 milijonov ameriških dolarjev.

Tabela 2.2: Sektorska porazdelitev razvojne pomoči DAC EU²¹

	2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	DAC EU	EK	DAC EU	EK	DAC EU	EK	DAC EU	EK	DAC EU	EK	DAC EU	EK
Družbena infrastruktura in storitve	6.006	1.613	7.926	1.953	9.456	3.151	11.714	4.051	11.323	4.568	15.611	4.636
Gospodarska infrastruktura in storitve	1.706	869	1.757	578	2.323	1.507	3.334	1.054	3.536	1.941	3.970	1.662
Proizvodni sektorji	1.161	666	1.177	866	1.119	635	1.558	742	1.660	708	1.751	1.557
<i>Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo</i>	<i>872</i>	<i>436</i>	<i>873</i>	<i>340</i>	<i>806</i>	<i>267</i>	<i>1.076</i>	<i>285</i>	<i>1.155</i>	<i>211</i>	<i>1.207</i>	<i>383</i>
<i>Kmetijstvo</i>	<i>656</i>	<i>160</i>	<i>708</i>	<i>106</i>	<i>644</i>	<i>214</i>	<i>879</i>	<i>212</i>	<i>940</i>	<i>166</i>	<i>989</i>	<i>331</i>
Multisector /cross-cutting	1.515	1199	1.511	613	1.848	664	2.385	697	3.592	622	2.764	1.329

Vir: OECD 2008e

²¹ Kategorija »Družbena infrastruktura in storitve« obsega izobraževanje, oskrbo z vodo in sanitarno ureditev, aktivnosti vlade in civilne družbe. Kategorija »Gospodarska infrastruktura in storitve« obsega transport, komunikacije, energijo, bančne in finančne storitve in podjetništvo. Kategorija »Proizvodni sektorji« poleg kmetijstva, gozdarstva in ribištva obsega še industrijo, sektorsko politiko, načrtovanje in programe, kmetijske površine in vodne vire, razvoj kmetijstva, pridelke, kmetijske storitve, izobraževanje in raziskovanje. »Multi sector/cross-cutting« se nanaša na podporo projektom, ki se dotikajo različnih sektorjev, pri čemer je poudarek na okolju, projektih za enake možnosti spolov ter razvoju urbanega in ruralnega okolja (OECD 2008e).

2.3.4 Razvojna pomoč Evropske unije kmetijstvu

2.3.4.1 Pomembnost usmerjanja razvojne pomoči v kmetijski sektor

Prvi razvojni cilj tisočletja, izkoreninjenje skrajne revščine in lakote, specificirata dva cilja: do leta 2015 prepoloviti število ljudi, ki živijo z manj kot dolarjem na dan, ter prepoloviti število ljudi, ki trpijo zaradi lakote (United Nations 2000). Za doseganje teh ciljev imajo ključno vlogo razvojne politike, ki upoštevajo kmetijstvo kot pomemben dejavnik zmanjševanja revščine.

Prizadevanja za izkoreninjenje revščine v DVR neizogibno spremlja usmerjanje razvojne pomoči na področje kmetijstva, saj tri četrtine svetovnega revnega prebivalstva živi v ruralnih območjih, 82 odstotkov ruralnih gospodinjstev je lahko opredeljenih kot revnih, delež revnega prebivalstva pa kljub urbanizaciji do leta 2035 ne bo manjši od 50 odstotkov (World Bank 2007). V državah v razvoju kmetijski sektor predstavlja povprečno 9 odstotkov BDP in zaposluje več kot polovico prebivalstva (*ibid.*). Relativna pomembnost kmetijstva pa je še toliko večja v državah, kjer je lakota najbolj razširjena. V državah, kjer je več kot 34 odstotkov prebivalstva podhranjenega, kmetijstvo predstavlja 30 odstotkov BDP, za več kot 70 odstotkov ljudi je kmetijstvo glavni vir preživetja (*ibid.*). Poleg tega obstajajo neposredni učinki rasti kmetijstva na prihodke kmetijskega prebivalstva, kar posledično ustvari povečano povpraševanje po nekmetijskih izdelkih in storitvah,²² rast pa lahko pospeši tudi varčevanje, ki lahko omogoči investicije ter ustvarja devizne rezerve, potrebne za plačilo povečanega uvoza (Matthews 2005: 4).

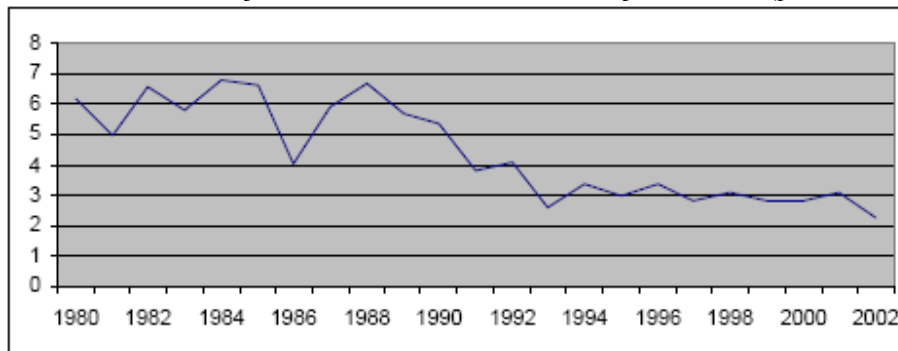
Pomembnost kmetijstva narašča sorazmerno z negotovostjo oskrbe s hrano in naraščajočimi cenami hrane, ki smo jim priča. OECD sicer spodbuja donatorje k prednostnemu obravnavanju tistih aktivnosti, ki povečujejo produktivnost v kmetijskem sektorju, kljub temu pa je na področju kmetijstva zaznati trend zmanjševanja razvojne pomoči.

²² Nekmetijske izdelke in storitve se navadno proizvajajo z delovno intenzivnimi metodami in imajo potencial za ustvarjanje novih delovnih mest in posledičnega zmanjšanja revščine.

2.3.4.2 Obseg razvojne pomoči kmetijskemu sektorju

Razvojna pomoč, namenjena kmetijstvu, se je v zadnjih dveh desetletjih vzdržno zmanjševala. Bilateralna razvojna pomoč kmetijstvu je z 12 odstotkov celotne bilateralne razvojne pomoči med letoma 1980 in 1981 padla na 6 odstotkov med letoma 2000 in 2001 (glej grafa 2.3 in 2.4).²³ Multilateralne institucije so prav tako postopno zmanjševale tokove razvojne pomoči s 35 odstotkov med letoma 1980 in 1981 na 7 odstotkov celotne razvojne pomoči med letoma 2000 in 2001. Bilateralna in multilateralna pomoč kmetijskemu sektorju danes znaša manj kot 4 odstotke celotne ODA (Department of International Development 2004: 3).²⁴

Graf 2.3: ODA kmetijstvu od leta 1980 do 2002 v milijardah USD (pri konstantnih cenah 2002)

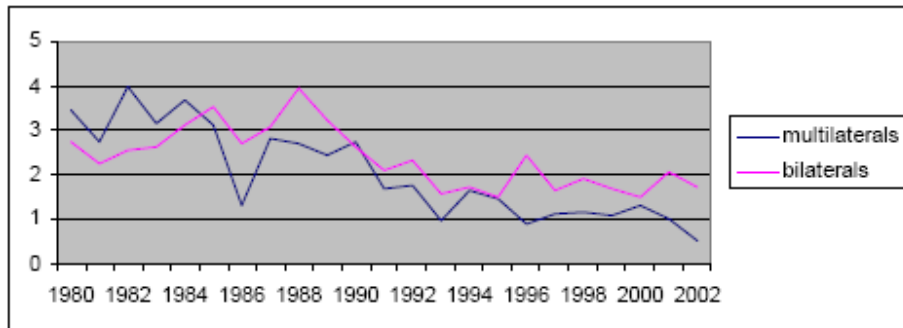

Vir: Povzeto po Department of International Development 2004: 8.

²³ Za posamezne donatorje je bil padec še bolj izrazit. Kanda je zabeležila padec z 22 odstotkov na 4 odstotke, Nova Zelandija s 25 odstotkov na 3 odstotke, Nizozemska z 21 odstotkov na 3 odstotke.

²⁴ Razloge za trend padanja obsega razvojne pomoči, namenjenega kmetijstvu (*agricultural aid fatigue*) je mogoče iskati v zmanjšanem zaupanju donatorjev v kmetijstvo zaradi visoke stopnje neuspešnih projektov, namenjenih kmetijstvu, spremembah v razvojnih politikah, ki dajejo prednost pristopom, temelječim na trgu, domnevnih visokih transakcijskih stroških in kompleksnosti investicij v kmetijstvu, pa tudi večjemu poudarku na zagotavljanju razvojne pomoči na področjih zdravstva in izobraževanja (Department of International Development 2004: 3–4).

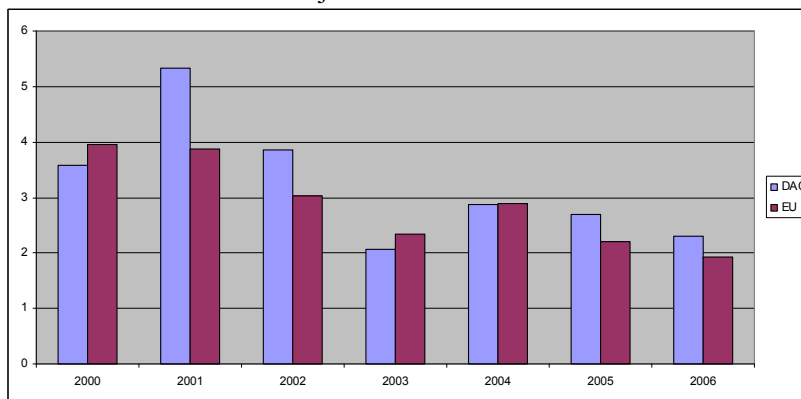
Graf 2.4: ODA kmetijstvu od leta 1980 do 2002 glede na multilateralne in bilateralne donatorje v milijardah USD (pri konstantnih cenah 2002)

Vir: Povzeto po Department of International Development 2004: 9.

Izstopajoč je tudi podatek, da je Evropska skupnost med letoma 1979 in 1981 za razvojno pomoč kmetijstvu namenila 25 odstoten delež celotne ODA, med letoma 1999 in 2001 pa je delež znašal le še 3,8 odstotke.

Graf 2.5: Delež ODA kmetijstvu v celotni ODA OECD DAC in EU DAC

Vir: Povzeto po OECD 2008e.

Doseganje razvojnih ciljev tisočletja od EU terja povečanje obsega ODA, pri čemer je ključno prav povečanje obsega ODA kmetijskemu sektorju, saj napredek na tem področju neposredno vpliva na sleherni vidik življenja prebivalcev v državah v razvoju. Skrb vzbujajoči so podatki, da EU, ki velja za največjega donatorja ODA, ciljev o povečanju ODA ne izpolnjuje v tolikšni meri, da bi lahko do leta 2015 pričakovali večji prispevek EU k uresničevanju MDG.

Vprašanje, ki mu posvečam pozornost v nadaljevanju, je, ali je obstoječi multilateralni trgovinski sistem učinkovito gonilo uravnoveženega razvoja in rasti v državah v razvoju. V ta namen najprej obravnavam teoretično osnovo mednarodne menjave kot sredstva razvoja. V nadaljevanju bom analizirala, ali EU, ki je poleg tega, da je največji donator razvojne pomoči, tudi trgovinska velesila, trgovinsko menjavo z državami v razvoju izvaja na način, ki je skladen z mednarodnimi razvojnimi prizadevanji.

2.4 Mednarodna menjava kot sredstvo razvoja

Trgovina in investicije, skupaj s prenosi znanja in tehnologije ter ustreznim institucionalnim okvirjem, so bili zadnjih 50 let glavni generatorji svetovne gospodarske rasti tako v razvitih državah kot tudi v državah v razvoju. Vzdrževanje gospodarske rasti in doseganje boljše porazdelitve učinkov le-te lahko koristi interesom vseh držav. Prevladujoče mnenje o vlogi mednarodne trgovine v razvojnem procesu je, da le-ta pomembno prispeva k pospeševanju in krepitvi pozitivnih učinkov drugih faktorjev razvoja.

2.4.1 Teorije mednarodne menjave

Ključna principa tradicionalne teorije mednarodne menjave sta specializacija in primerjalne prednosti. Slednje načelo temelji na Ricardovi teoriji primerjalnih prednosti, ki velja za eno najpomembnejših zakonitosti mednarodne ekonomije. Teorija predvideva, da tudi v primeru, ko je določena država manj učinkovita oziroma ima absolutno slabost v proizvodnji določene dobrine v primerjavi z drugo državo, obstaja osnova za vzajemno koristno trgovino med njima. Prva država se mora specializirati v proizvodnjo in izvoz dobrine, pri proizvodnji katere je njena absolutna slabost manjša, uvažati pa mora dobrino, pri proizvodnji katere je njena absolutna slabost večja, tj. dobrino, pri kateri ima primerjalno prednost (Salvatore 1983/1998: 30–32). Teorija tako predvideva, da se bo država specializirala za izvoz tistih proizvodov, ki jih lahko proizvaja po najnižjih relativnih stroških. Ker imajo države določene primerjalne prednosti in se po le-teh med seboj tudi razlikujejo, pride do tega, da specializacija in menjava učinkujeta pozitivno.

Tradicionalno teorijo, ki predpostavlja en variabilen proizvodni faktor (stroški dela) in popolno specializacijo, je nadgradila Heckscher-Ohlinova teorija, ki upošteva vpliv razlik v preskrbljenosti s proizvodnimi faktorji na mednarodno specializacijo. Todaro (1997: 430–432) povzema, da do trgovine med državami prihaja zaradi različne preskrbljenosti s posameznimi proizvodnimi faktorji. Država tako izvažata tisto blago, za proizvodnjo katerega razpolaga z velikim številom proizvodnih faktorjev, uvažata pa tisto blago, za proizvodnjo katerega je potrebna intenzivna uporaba njenega redkega faktorja.

Neoklasična teorija predvideva, da bo gospodarstvo samo s pomočjo trgovine izbralo boljše obliko specializacije, ki bo bolje održala primerjalne prednosti države, tako da vmešavanje države v delovanje gospodarstva ni potrebno. Po neoklasičnem modelu s trgovino vsi pridobijo. Z izenačevanjem cen faktorjev, povečevanjem realnih dohodkov in s spodbujanjem učinkovite rabe virov se pospešuje mednarodna in notranja enakost držav (Todaro 1997: 436).

Togo predpostavljamo, da v mednarodni menjavi obstaja popolna konkurenca, popolna informiranost, mednarodna negibljevost proizvodnih faktorjev in zanemarjanje pomena tehnologije, je vzpodbudilo potrebo po novih pristopih, ki bi boljše pojasnili sodobno mednarodno menjavo (Svetličič 1996: 146). Nove teorije tako upoštevajo spremenjene razmere v strukturi mednarodne menjave, predvsem ekonomije obsega, diferenciacijo proizvodov, znotraj panožno menjavo, tehnologijo in inovacije, obstoj nepopolne konkurence in industrijsko organizacijo (Svetličič 1996: 180). Ob tem se je pojavila tudi potreba po redefiniranju ključnih principov tradicionalne teorije mednarodne menjave. Primerjalne prednosti, izhajajoče iz proporcionalnosti proizvodnih faktorjev, v razmerah znotraj industrijske menjave in proizvodov, temelječih na znanju, niso več zadostno pojasnjevale spremenjenih struktur mednarodne menjave. Potreba po menjavi se namreč pojavi tudi zaradi različne produktivnosti, razvoja tehnologije ali različnih okusov.²⁵

²⁵ Bobek in Gusel (1998: 27) navajata tri tipe primerjalnih prednosti: naravne, dosežene in inducirane. Naravna primerjalna prednost je značilna za primarne proizvodnje, k doseženi pa prispevajo znotraj industrijska specializacija, ekonomije obsega, tehnološke inovacije ali izobraževanje. Inducirana primerjalna prednost se lahko doseže preko politične intervencije, ki spodbudi potencialne naravne ali dosežene primerjalne prednosti, najpogostejši sredstva tovrstnih intervencij pa sta subvencioniranje izvoza ali carinska zščita.

Največje kritike tradicionalnega pogleda na primerjalne prednosti pa so prišle s strani držav v razvoju, ki so teoriji očitale statičnost, saj naj bi se države specializirale v proizvodnjo primarnih in delovno intenzivnih proizvodov, kar pa jih postavlja v odnos podrejenosti z razvitimi državami. Salvatore (1983/1998: 330–331) piše, da so države v razvoju teorije kritizirale z argumentum onemogočenega dostopa do dinamičnih koristi, kot so bolj izobražena delovna sila, inovacije, višje in stabilnejše cene izvoza in višji dohodki. Poudariti velja, da si morajo države v razvoju prizadevati za izboljšanje preskrbljenosti z viri in s tem dinamičnost primerjalnih prednosti.

2.4.2 Trgovinske strategije za razvoj

Za razlago vloge trgovine v razvoju sta se razvili dve teoriji. V petdesetih in šestdesetih letih so prevladovali zagovorniki navznoter usmerjene strategije uvozne substitucije, medtem ko je danes prevladujoče mnenje teoretikov na strani izvozno usmerjenega razvoja (Todaro 1997: 459).

Zagovorniki teorije odvisnosti, ki so obstoječi mednarodni ekonomski sistem pojmovali kot oviro razvoju manj razvitih držav, so zagovarjali strategijo uvozne substitucije. Manj razvite države morajo takoj na začetku substituirati uvoz enostavnih potrošnih proizvodov z domačo proizvodnjo le-teh, kasneje pa z domačo proizvodnjo substituirati še uvoz širše palete bolj sofisticiranih proizvodov predelovalne industrije. Ključni element izvajanja te strategije so protekcionistična sredstva: zaščitne carine, uvozne kvote ali precejšen menjalni tečaj domače valute (Todaro 1997: 428–429). Na dolgi rok zagovorniki uvozne substitucije predvidevajo vse večjo domačo industrijsko diverzifikacijo in sposobnost izvažanja prej zaščitene industrijske dobrine, kot posledice ekonomij obsega in nizkih stroškov dela, kar povzroči večjo konkurenčnost domačih cen (Bučar in Rojec 2003/2004: 63).

Zaščita pred uvoženim blagom naj bi bila potrebna tudi v primeru mlade industrije. T.i. “infant industry” argument temelji na domnevi, da na novo vpeljana industrija v državi še ni sposobna konkurirati z mednarodno uveljavljenimi podjetji (Salvatore 1983/1998: 271).

Na nujnost zaščite domače industrije preko razvojnega koncepta uvozne substitucije se nanaša tudi Prebisch-Singerjeva teza o poslabšanju odnosov menjave za izvoznike primarnih proizvodov.²⁶

Po drugi strani pa strategija izvozno usmerjene industrializacije manj razviti državi omogoča, da izkoristi prednosti ekonomije obsega in preseže omejenost domačega trga. Salvatore (1983/1998: 346) ugotavlja, da proizvodnja za izvoz spodbuja učinkovitost celotnega gospodarstva, saj se pozitivni učinki izvoznega sektorja izraža tudi na drugih področjih industrije. Avtor pa hkrati opozarja na pomanjkljivosti izvozne naravnosti manj razvitih držav, saj je njihovo konkuriranje bolje uveljavljenim in učinkovitim gospodarstvom, ki so pogosto deležna tudi visoke učinkovne zaščite, pogosto izredno težavno (*ibid.*).

Eklektični pristop pa upošteva tako argumente svobodne trgovine izvozno usmerjene strategije kot tudi protekcionistične modele iz uvožno-substitucijske strategije (Todaro 1997: 481).

2.4.3 Trgovinska politika

Teorije mednarodne menjave so vplivale na oblikovanje politik. V nadaljevanju so predstavljeni glavni pristopi trgovinske politike.

Temeljna dilema mednarodne menjava se nanaša na vprašnji liberalizma in intervencionizma. Zagovorniki svobodne trgovine argumentirajo, da nobena oblika intervencionizma ni primerna, kar je najbližje teoriji primerjalnih prednosti. Vendar pa gre pri načelu svobodne trgovine za preveč poenostavljen pristop, ki predpostavlja popolno konkurenco in ne upošteva dejstva, da so trgovinske prednosti države pogosto ustvarjene s strani vladnih politik. Svetličič (1996: 180) upravičenost intervencionizma države v mednarodno menjavo argumentira s tem, da lahko ovire trgovini krepijo dobrobit takrat, ko obstajajo ekonomije obsega, tržne napake ali zunanje ekonomije.

²⁶ Njeno bistvo je nadomestitev uvoza z domačo proizvodnjo industrijskih proizvodov.

Avtor nadaljuje z argumentom monopolistične konkurence, v pogojih katere lahko zaščita izboljša pogoje menjave, ter tezo, da so carine najboljša rešitev za majhno državo, subvencioniranje izvoza pa sredstvo za krepitev blaginje.

Salvatore (1998: 240) je mnenja, da je najbolj tehten argument v prid poseganja države v trgovino doseganje optimalne carinske stopnje. Država lahko svojo zunanjo trgovino omeji v tej meri, da lahko optimalno izkoristi svojo potencialno monopolno moč. Seveda pa je glavna predpostavka pri tem, da gre za veliko državo, ki lahko vpliva na svetovno cene. Damijan (1996: 152) opozarja na heterogenost majhnih držav in razlike med njihovimi opcijami pri vzpostavitvi optimalne carinske stopnje. Za majhne države, ki izvažajo industrijske izdelke, je optimalna carinska stopnja nižja od tistih, ki izvažajo primarne proizvode. Države, ki šele razvijajo svojo industrijsko strukturo, so primorane k uporabi višje carinske omejitve kot razvite države.

Po tem, ko so bila obravnavana izhodišča mednarodnega razvojnega sodelovanja, s poudarkom na prizadevanjih EU za doseganje višjih stopenj ODA kot sredstva za uresničitev razvojnih ciljev tisočletja, je bil drugi del diplomskega dela namenjen področju mednarodne menjave, ki poleg razvojne pomoči lahko bistveno pripomore k uresničevanju mednarodnih razvojnih prizadevanj.

Nadaljujem z opredelitvijo načela skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja in umestitvijo le-tega v pogodbeni okvir EU in v kontekst delovanja EU v OZN. Na osnovi identificiranih zavez EU glede zagotavljanja skladnosti politik bom analizirala, ali je izvajanje trgovinske politike EU na področju kmetijskih izdelkov skladno s cilji EU glede mednarodnega razvojnega sodelovanja.

3. NAČELO SKLADNOSTI MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA SODELOVANJA

Dejstvo je, da zgolj razvojna pomoč ni zadostno sredstvo za reševanje problematike DVR. Na življenjski standard in gospodarske priložnosti namreč odločilno vplivajo tudi ukrepi, sprejeti v okviru drugih politik. Vpliva politik, ki niso usmerjene na pomoč, na države v razvoju se ne sme podcenjevati, prav tako pa se ne sme podcenjevati njihove možnosti za pozitiven prispevek k razvojnemu procesu v teh državah. Politike na področjih kot so trgovina, kmetijstvo, ribištvo in hrana imajo neposreden vpliv na sposobnost držav v razvoju, da ustvarijo domačo gospodarsko rast, ki je temelj trajnega napredka doseganja MDG.

Razvojna politika je lahko uspešna le ob upoštevanju ukrepov s področij drugih politik, ki namerno ali nenamerno vplivajo na razvojno sodelovanje. Skladnost politik je zato najnujnejša postavka v oblikovanju politik, usmerjenih v spodbujanje razvojnih priložnosti držav v razvoju, prav tako pa je nujno upoštevanje učinkov na države v razvoju tudi pri oblikovanju in predvsem izvajanju drugih politik, ki se na raznovrstne načine dotikajo in učinkujejo na le-te.

3.1 Opredelitev načela skladnosti politik za razvoj

Zanimanje za načelo skladnosti politik za razvoj od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja narašča vzporedno z intenzivnostjo globalizacije in večanjem obsega razvojne agende. Kljub velikemu številu poročil, priporočil in akademskih prispevkov, je koncept skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja v politični znanosti in v politiki relativno nov in posledično brez univerzalno sprejete definicije.

Z namenom zagotavljanja trajnega razvoja in uspešne integracije v svetovno gospodarstvo razvite države in DVR sodelujejo v okviru številnih mednarodnih institucij.

Pri doseganju skladnosti politik za razvoj ima ključno vlogo OECD, ki skuša preko držav članic povečati skladnost politik trajnostnega razvoja, usmerjenih v DVR.²⁷

Zaradi osrednjega mesta, ki ga organizacija zavzema v implementaciji načela PCD, se v nadaljevanju nanašam na delovno definicijo, ki jo oblikoval OECD.

Po OECD (2005: 2) se načelo PCD nanaša na zagotavljanje, da na cilje in rezultate razvojnih politik posameznih držav ne vplivajo druga politična področja v negativni smeri, ampak nasprotno, skušajo podpreti uresničevanje temeljnih razvojnih ciljev, v kolikor je to mogoče.²⁸ Z namenom doseganja razvojnih ciljev in ustvarjanja globalnega partnerstva med razvitimi državami in državami v razvoju, temelječega na medsebojni odgovornosti, morajo države oblikovati politike, ki spodbujajo in ne spodbujajo razvojnih procesov. Neskladne politike, po drugi strani, so tiste, ki zmanjšujejo razvojne priložnosti držav v razvoju in ne delujejo v skladu z razvojnimi politikami, katere skušajo državam v razvoju pomagati pri koriščenju pozitivnih koristi globalizacije.

Hoebink (2004: 187) loči štiri klasifikacije skladnosti. Prva razlikuje med ozko oziroma omejeno in široko definicijo. Skladnost se torej lahko nanaša zgolj na eno področje politike ali v povezavi z drugimi področji, domenami ali politikami. Ozka definicija skladnosti vmesti v določeno področje vladne politike, medtem ko široka definicija predvideva analizo učinkov, ki jih imajo na izvajanje določene politike ukrepi na drugih področjih..

V drugi klasifikaciji Hoebink (2004: 188) loči »zunanjo« in »notranjo« skladnost. Prva se nanaša na skladnost različnih aspektov zunanje politike (razvojno sodelovanje, trgovina,

²⁷ Aktivnosti OECD na področju zagotavljanja PCD se izvajajo na sledeče načine: zadeve, povezane s PCD, obravnava DAC na osnovi poročil (*peer reviews*) držav članic o njihovih politikah pomoči, pri čemer DAC deluje kot *liaison point* za zagotavljanje skladnosti v sistemu pomoči, spodbujevalec širjenje dobrih praks in platforma za analizo in nadzor postopkov implementacije razvojnih strategij OECD; krepitev okvira mednarodnih trgovinskih tokov brez protekcionističnih ukrepov ter ohranjanje svobodnih trgov je pristojnost Odbora za trgovino OECD; v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami OECD izvaja aktivnosti, usmerjene v krepitev okvira mednarodnih vlaganj in kapitalskih tokov (OECD 1999:41).

²⁸ Definicija skladnosti politik za razvoj povzeta po gradivu Policy Coherence for Development: Promoting Institutional Good Practice. Pariz: OECD.

zunanja politika na splošno). Drugi tip pa predvideva obstoj skladnosti med razvojno politiko Skupnosti in razvojnimi politikami držav članic ali politikami posameznih držav v razvoju.

Tretja klasifikacija, ki jo ponudi Hoebink (2004: 192), loči »horizontalno« in »vertikalno« skladnost. Horizontalen tip definira medsebojno skladnost oz. neskladnost različnih politik s cilji razvojne politike, medtem ko se vertikalna (ne)skladnost nanaša na delovanje različnih področij držav donatoric in držav v razvoju ter mednarodnih institucij, pri čemer gre za različne ravni odločanja.

Hoebink (2004: 193) loči še dve obliki neskladnosti, »namerno« in »nenamerno«. »Namerna« neskladnost nastane, kadar vlada neke države zavestno sprejme nezmožnost doseganja ciljev na nekem političnem področju zaradi drugačnih interesov drugega političnega področja. V primeru, če interesi nekega političnega področja nezavedno vplivajo na doseganje ciljev na drugem področju, pa gre za »nenamerno« neskladnost.

Neskladnost politik se pojavlja na različnih ravneh, kar je še posebej relevantno v primeru EU, kjer se usklajujejo interesi številnih političnih akterjev. Načelo skladnosti za razvoj je mogoče definirati tudi kot »konsistentnost ciljev in instrumentov politik, ki jih države članice OECD uporabljajo posamično ali skupinsko, v luči njihovih učinkov na države v razvoju«, ponudita štiri dimenzije skladnosti (OECD 2004a: 7).

- notranja skladnost (*internal coherence*): konsistentnost ciljev, načel in načinov razvojne politike ali programa, ki ga izvaja posamezna država;
- skladnost znotraj države (*intra-country coherence*): konsistentnost razvojnih politik in drugih političnih področij posamezne države, povezanih z razvojem;
- skladnost med donatorji (*inter-donor coherence*): konsistentnost razvojnih politik in drugih politik različnih držav, ki si skupaj prizadevajo za doseg razvojnih ciljev;

- skladnost med donatorji in prejemniki (*donor-recipient coherence*): konsistentnost razvojnih politik, sprejetih s strani držav, ki nudijo razvojno pomoč, in držav, ki so prejemnice pomoči.

Ob zavedanju dejstva, da se cilji, prioritete in interesi držav razlikujejo, kar kljub intenzivni integraciji in medvladnem sodelovanju velja tudi za EU, lahko trdimo, da je popolno skladnost politik praktično nemogoče doseči. Zanimariti ne gre tudi možnosti, da države razvojno sodelovanje izkoristijo za nacionalne politične in ekonomske interese, kar lahko vodi v zmanjšan interes za skladnost politik.

3. 2 Načelo skladnosti v razvojni politiki Evropske unije

3.2.1 Načelo skladnosti v pogodbenih določilih razvojne politike EU

Evropska razvojna politika ima zametke v obdobju pridružitve določenih prekomorskih ozemelj k Evropski skupnosti ob njenem nastanku leta 1957, kar je rezultiralo v postopnem oblikovanju okvira sodelovanja EU z državami v razvoju.²⁹ Danes je EU glavni akter v mednarodni razvojni politiki, pravno podlago razvojnega sodelovanja EU s tretjimi državami pa predstavljajo določila njenih ustanovitvenih pogodb.

Cilje, načela in institucionalni okvir razvojne politike EU predvideva Pogodba o Evropski uniji (*Treaty on the European Union-PEU*).³⁰

Točka 1 člena 130u PEU definira cilje politike Skupnosti na področju razvojnega sodelovanja:

²⁹ Nugent (2003: 433) kot razloge za aktivno sodelovanja EU v razvojnih prizadevanjih navaja naslednje: zgodovinske, moralne in gospodarske: zgodovinski se nanašajo na vezi med nekaterimi državami članicami EU (predvsem Francijo in Veliko Britanijo) kot nekdanjimi kolonialnimi metropolami in državami v razvoju; moralni razlogi izhajajo iz prepričanja držav članic, da imajo humanistično obvezo k nudenju pomoči; gospodarski razlog je močna odvisnost EU od številnih virov in surovin, s katerimi razpolagajo države v razvoju (kavčuk, baker, uran), poleg tega pa ni mogoče prezreti podatka, da izvoz EU v države v razvoju znaša kar 30 odstotkov.

³⁰ Pogodba o Evropski uniji (*Treaty on the European Union*), sprejeta dne 7. februarja 1992, v veljavi od dne 1. novembra 1993, objavljena v Uradnem listu EU, *O. J. C* 191, znana tudi kot Maastrichtska pogodba. Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF> (28. junij 2008).

Politika Skupnosti na področju razvojnega sodelovanja, ki dopolnjuje politike držav članic, podpira:

- *Trajnostni gospodarski in socialni razvoj držav v razvoju, zlasti tistih, ki so v najbolj neugodnem položaju;*
- *Skladno in postopno vključevanje držav v razvoj v svetovno gospodarstvo;*
- *Boj proti revščini v državah v razvoju.*

Navedeni cilji so lahko uresničeni le s takšnimi politikami, ki spodbujajo razvoj in konsolidacijo demokracije ter pravne države, spoštujejo človekove pravice in temeljne svoboščine (*O. J. C 191 1992*). PEU v členu 130u določata tudi, da skupnost in države članice “izpolnjujejo svoje obveznosti in upoštevajo cilje, ki so se jim zavezale v okviru OZN in drugih pristojnih mednarodnih organizacij” (*ibid.*). Danes dejavnosti EU na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja temeljijo na MDG.

Z namenom zagotavljanja uspešnega in učinkovitega mednarodnega razvojnega sodelovanja, PEU opredeli tri načela razvojne politike EU: komplementarnost,³¹ koordinacija³² in skladnost.

Načelo skladnosti določa člen 130v PEU (178. člen Amsterdamske pogodbe): »Skupnost pri izvajanju politik, ki bi utegnile vplivati na države v razvoju, upošteva cilje iz člena 130u« (*O. J. C 191 1992, O. J. C 340 1997*). Člen 130v Maastrichtske pogodbe, ki ga Hoebink imenuje člen skladnosti, tako določa obvezo držav članic, da pri izvajanju politik delujejo skladno s temeljnimi razvojnimi cilji.

³¹ V operativnem pomenu je komplementarnost organizacijsko načelo, ki določa delitev pristojnosti in specializacijo dejavnosti med državami članicami in EU. Nanaša se predvsem na natančno definicijo odnosov med državami članicami in EU, zmanjševanje podvojitve aktivnosti, delovanje v okviru primerjalnih prednosti in povečevanjem dodane vrednosti vsake države članice v državi prejemnici pomoči. Segmenti načela obsegajo komplementarnost znotraj države, komplementarnost med državami, komplementarnost med sektorji, vertikalno komplementarnost ter komplementarnost med mehanizmi (Dacosta, Jadot in Sindzingre 2004: 98).

³² Načelo koordinacije je zapisano v členu 130x PEU: »Skupnost in države članice usklajujejo svoje politike razvojnega sodelovanja in se med seboj posvetujejo o programih pomoči, tudi v mednarodnih organizacijah in na mednarodnih konferencah« (*O. J. C 191 1992*).

Med t.i. maastrichtskimi tremi C-ji (*coherence, complementarity, coordination* – skladnost, komplementarnost in koordinacija) je za Hoebinka (2004: 183) predmet največ debat in hkrati najbolj kontroverzno načelo skladnosti, saj se »latentno dotika neomejenega števila subjektov in povzroča visoka pričakovanja in nezadovoljstvo velikega števila akterjev«.

Hoebink (2004: 215) ugotavlja, da člen 130 PEU označuje prvo formalno zavedanje načela skladnosti za razvoj v multilateralnem kontekstu.

Vključitev načela skladnosti politik za razvoj kot temeljnega načela razvojne politike v zakonodajni okvir Skupnosti je pripomogla k zavedanju pomembnosti načela, tako da je le-to postalo stalnica kasnejših pravnih in političnih sporazumov EU in mednarodnega razvojnega sodelovanja, ki jih obravnavam v sledečih poglavjih.

3.2.2 Načelo skladnosti v pravnih in političnih dokumentih Evropskih skupnosti

Načela mednarodnega razvojnega sodelovanja, vključno z načelom skladnosti politik za razvoj, imajo pravno podlago v ustanovitvenih pogodbah Evropske skupnosti/Evropske unije, dejanski okvir delovanja na področju razvojne politike pa se je oblikoval s podpisom Evropskega soglasja o razvoju (*European Consensus on Development*) leta 2005.³³

Evropsko soglasje prvič v petdesetih letih sodelovanja v razvojnih prizadevanjih določa okvir skupnih ciljev, vrednot in načel, v katerem bo morala EU in vsaka od njenih članic z medsebojnim dopolnjevanjem izvajati svojo razvojno politiko.

V členu 9 Evropskega soglasja so se države članice in institucije Skupnosti zavezale, da bodo upoštevale načelo skladnosti za razvoj, ki naj temelji na usklajevanju nerazvojnih politik z razvojnimi cilji (*O. J. C* 46/01 2006). Države članice in institucije so v

³³ Evropsko soglasje o razvoju (*European Consensus on Development*, sprejeto dne 20. decembra 2005, objavljeno v Uradnem listu EU, *O. J. C* 46/01, 24. februarja 2006. Dostopno na <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/gena/87092.pdf> (29. junij 2008).

Evropskem soglasju tako potrdile pripravljenost upoštevati načelo skladnosti pri izvajanju ukrepov na drugih področjih, še posebej na področjih trgovine, kmetijstva, ribištva in migracij, ki imajo velik vpliv na razvoj (*O. J. C* 46/01 2006).³⁴ Soglasje vsebuje tudi konkretizacijo prizadevanj za uresničevanje načela skladnosti za razvoj, saj so se države zavezale k izboljšavi mehanizmov in instrumentov, zagotavljanju zadostnih sredstev za doseganje razvoja in medsebojnemu poročanju o dobrih praksah (*ibid.*).

Evropsko soglasje je pomembno tudi zaradi opredelitve novih smernic evropske razvojne politike, pri čemer ključno vlogo pri zagotavljanju PCD igra EK, ki v sodelovanju z državami članicami pripravi Delovni program za uresničevanje zaključkov Sveta o načelu skladnosti za razvoj, ki naj vsebuje predloge, definira vlogo institucij Skupnosti in držav članic ter določi časovne okvire za uresničevanje skladnosti za razvoj (*O. J. C* 46/01 2006).

Načelo PCD prav tako omenja Monterreysko soglasje, ki v členu 70 določa, da morajo države izboljšati skladnost nacionalnih politik. Tako so bile tudi druge države, ne samo članice EU, pozvane, da v večji meri upoštevajo vprašanje razvoja

Formalno podlago uresničevanja načel mednarodnega razvojnega sodelovanja predstavljajo ustanovitvene pogodbe, katerih določila so se konkretizirala z Evropskim soglasjem o razvoju. Zaveze iz Evropskega soglasja so dobile operativni vidik že v času finskega predsedovanja Svetu Evropske unije v prvi polovici leta 2006. Finska je prva poudarila pomembnost načela in izkazala pripravljenost za zagotavljanje skladnosti delovanja vidikov zunanjih politik držav, zato na ravni EU kot v okviru mednarodnih organizacij.³⁵

³⁴ V zaključkih Sveta maja 2005 (*Council of the European Union, General Affairs and External Relations*), C 8817/05, države članice EU izražajo pripravljenost, da si bodo prizadevale za doseganje skladnosti politik na ostalih političnih področjih. Dostopno na <https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/gena/85008.doc> (28. junij 2008).

³⁵ Finska in Avstrija, predsedujoči Svetu EU v letu 2006, sta 22. decembra 2005 sprejeli delovni program predsedovanja. Dostopno na http://www.eu2006.fi/the_presidency/en_GB/work_programme/_files/75197089060421975/default/st16065.en05.pdf (29. junij 2008).

V okviru predsedstva Finske je Svet za splošne in zunanje zadeve določil konkretne dejavnosti, ki naj jih države članice izvajajo z namenom doseganja skladnosti politik z razvojnimi cilji. Države so se zavezale k poenotenju ukrepov z razvojnimi cilji na naslednjih področjih: trgovina, okolje, podnebne spremembe, varnost, kmetijstvo, ribištvo, družbene razsežnosti globalizacije, zaposlovanje, migracije, raziskave in inovacije, informacijska družba, transport in energija.³⁶ Evropski komisiji je bila z namenom nadzora in poročanja o dejanskem upoštevanju načela skladnosti naložena zadolžitev priprave dvoletnega poročila ter priprave Delovnega programa za leti 2006 in 2007, ki naj poda predlog prednostnih aktivnosti in tako pripomore k zagotavljanju skladnosti politik z razvojnimi cilji. Zaključki Sveta določajo, da si bo vsaka predsedujoča država v sodelovanju z EK izbrala določeno horizontalno ali tematsko prioriteto, ki jo bo dopolnila in skušala pri izvajanju aktivnosti upoštevati tudi razvojne cilje (C 16065/05).

3.2.3 Umestitev načela skladnosti politik za razvoj Evropske unije v kontekst OZN

Zaveza EU glede skladnosti politik ni vsebovana samo v primarni in sekundarni zakonodaji Evropske unije, ampak je manifestirana tudi kot ključna politična zaveza v okviru OZN.

Za realizacijo vseh zavez o izvajanju načela skladnosti je tako ključnega pomena tudi medinstitucionalno usklajevanje EU in sodelovanje z drugimi mednarodnimi organizacijami. Tako je bil povod za sprejetje formalnega tristranskega okvira razvojnega sodelovanja EU, omenjenega Evropskega soglasja o razvoju, podpis Milenijske deklaracije, sprejete na do takrat največjem srečanju svetovnih voditeljev v zgodovini. EU je tako izrazila zavezo glede skladnosti politike tudi v okviru svetovne organizacije, kar nedvoumno kaže na odločenost prispevati k dobrobitu vseh članic te univerzalne mednarodne organizacije.

³⁶ Zaključki Sveta za splošne in zunanje zadeve, sprejeti v Luksemburgu 10. in 11. aprila 2006, 7939/06 (Presse 95). Dostopno na <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/gena/89219.pdf> (29. junij 2008).

Načelo skladnosti je artikulirano v osmem MDG (vzpostavitev svetovnega partnerstva za razvoj). Kljub posredni omembi PCD v MDG pa je zanimivo, da izraz načelo skladnosti za razvoj v milenijskih ciljih ni vsebovan, prav tako pa ga ni zaslediti niti v osemnajstih ciljih niti v 48 indikatorjih.

Evropska komisija (COM(2005) 134)³⁷ ugotavlja, da je prispevek Unije k uresničevanju MDG bistvenega pomena in bi moral spodbuditi druge razvite države, da bi si prizadevale storiti več. Kljub temu, da je EU prevzela vodilno vlogo v boju proti svetovni revščini s tem, ko je postala najpomembnejša donatorica uradne razvojne pomoči, se EK zaveda, da je boljše razvojno sodelovanje, vključno z več finančnimi sredstvi in boljšim dodeljevanjem pomoči, sicer zelo pomembno, vendar samo po sebi nezadostno, da bi omogočilo državam v razvoju do leta 2015 doseči razvojne cilje tisočletja. Bistvena je ugotovitev, da je »splošno priznано, da bi učinkovito izboljšanje skladnosti politik razvitih držav bistveno izboljšalo možnosti držav v razvoju za uresničitev razvojnih ciljev novega tisočletja« (*ibid.*).

Ob upoštevanju navedenega je Svet odločil, da mora skupna struktura nacionalnih poročil o razvojnih ciljih novega tisočletja in sinteznega poročila EU vsebovati poseben oddelek o skladnosti politike za razvoj. Glede na zavezo o močni podpori prizadevanj ZN za pospešitev napredka pri uresničevanju razvojnih ciljev tisočletja, je Svet pozdravil ponudbo Komisije, da bo za obdobje do leta 2015 pripravila posebne in visoko zastavljene predloge za ukrepanje na področju skladnosti politik za razvoj.³⁸

EK v sporočilu tudi ugotavlja, da je v širšem okviru oblikovanja politike EU skladnost zaveza mnogih razsežnosti, ki mora zavzeti mesto v celotnem okviru strategije

³⁷ Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru: Skladnost politike za razvoj. Pospeševanje napredka v smeri uresničevanja razvojnih ciljev novega tisočletja. COM(2005)134. Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/com/2005/com2005_0134sl01.pdf (29. junij 2008).

³⁸ Poleg predlogov na področju skladnosti politik za razvoj je EK pripravila tudi ločena poročila o financiranju razvoja ter usmerjenosti na Afriko. Skupaj tvorijo paket predlogov EK za prispevek EU k pregledu uresničevanja razvojnih ciljev novega tisočletja, ki je bil predstavljen v okviru dogodka ZN na najvišji ravni septembra 2005.

trajnostnega razvoja EU. Politike, ki niso usmerjene v razvoj, bi morale upoštevati cilje razvojne politike, zato se je EU zavezala, da bo pogledala prek meja razvojnega sodelovanja in proučila izziv, kako lahko politike, ki niso usmerjene na pomoč, pomagajo državam v razvoju pri uresničevanju razvojnih ciljev novega tisočletja. Komisija je določila prednostna področja, na katerih se ocenjuje, da je izziv doseganja sinergije s cilji razvojne politike posebej pomemben.

Za vsako od teh področij je opredelila tudi splošne usmeritve oziroma zaveze za skladnost politike za razvoj,³⁹ ki bi prispevale k pospešitvi napredka v smeri doseganja razvojnih ciljev novega tisočletja (COM(2005) 134).

Iz obravnavanih pogodbenih določil ustanovnih dokumentov, sekundarne zakonodaje Skupnosti in zavez, sprejetih v okviru mednarodnih dokumentov, ki določajo zunanjepolitično delovanje EU, je mogoče sklepati, da na ravni EU obstajajo predvsem politične zaveze o upoštevanju načela PCD. Za analizo implementacije zavez o PCD pa je potrebno pozornost nameniti dejanskim podatkom o delovanju EU na področjih, ki vplivajo na mednarodna razvojna prizadevanja.⁴⁰

Kmetijstvo predstavlja področje, kjer je doseganje PCD najbolj problematično. Kmetijski sektor je neposredno povezan z zmanjševanjem revščine v DVR, zato bi pričakovali, da se dejavnosti EU na področju trgovinske politike, ki ureja menjavo kmetijskih izdelkov, izvajajo ob strogem upoštevanju PCD.

V nadaljevanju identificiram vlogo EU v svetovni trgovini ter trgovinsko menjavo z DVR s poudarkom na gibanju obsega menjave kmetijskih izdelkov. Dosedanje ugotovitve kažejo na to, da se podpora EU kmetijskim sektorjem v DVR zmanjšuje, zato je smotno ugotoviti, v kolikšni meri si EU prizadeva za liberalizacijo trgovine s kmetijskimi izdelki.

³⁹ Zaveze obsegajo naslednja področja: trgovina, okolje, varnost, kmetijstvo, ribištvo, socialna razsežnost globalizacije, zaposlovanje in spodobno delo, migracije, raziskave in inovacije, informacijska družba, prevoz, energetika.

⁴⁰ V strokovni literaturi se kot primera neskladnosti v razvojni politiki EU največkrat navajata pojav vezane pomoči (države prejemnice razvojne pomoči morajo prejeta sredstva nameniti nakupu dobrin iz države donatorice) in podajanje razvojne pomoči brez ozira na strategije držav prejemnic (Trzeciak-Duval 2006: 26–28).

4. VLOGA EVROPSKE UNIJE V SVETOVNI TRGOVINI

Od leta 1961 je EU razvijala potencial akterja trgovinske politike in danes razpolaga s strukturno močjo v svetovnem trgovinskem režimu (Bretherton in Vogler 2006: 62). EU je razvila širok repertoar vlog v svetovni politični ekonomiji, ki se kaže predvsem v velikemu številu držav, ki so odvisne od dostopa do enotnega trga EU, ter v vlogi EU kot pogajalca v zadevah v zvezi z dostopom EU do trgov tretjih držav. Prednostni dostop držav do enotnega trga pa postavlja EU tudi v središče sistema bilateralnih trgovinskih sporazumov (*ibid.*).

4.1 Vzorci zunanje trgovine Evropske unije

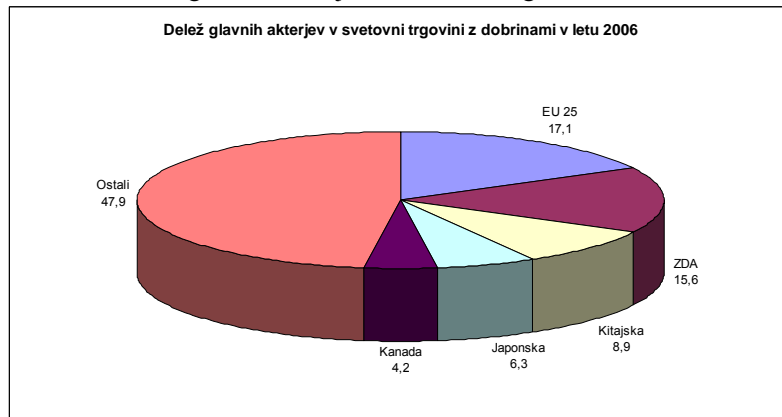
Dejstvo, da je EU največji trgovinski blok na svetu, implicira, da je gospodarska velesila, katere temelj predstavlja trgovina, osnovana na enotnemu trgu. V EU trenutno živi 492,8 milijonov prebivalcev, ki je leta 2007 ustvarilo BDP v skupni vrednosti 12.276232,7 milijonov evrov. BDP ZDA je istega leta znašal 10.099452,8 milijonov evrov, BDP Japonske pa 3.198240 milijonov evrov (Eurostat 2007). Po podatkih EK vrednost skupneg BDP držav članic EU, katerih prebivalci skupno predstavljajo 7 odstotkov svetovne populacije, ustreza kar 28,7 odstotkom svetovnega BDP. Če izrazimo BDP v kupni moč na prebivalca, je le-ta v letu 2007 v EU znašala 24.800 evrov, v ZDA 37.400 evrov in na Japonskem 27.900 evrov (*ibid.*).

Na podlagi deleža trgovine v BDP lahko ocenimo relativno odprtost države ali druge entitete za trgovanje. Po podatkih EK stopnja odprtosti znaša 26,9 odstotkov (EK 2007).

Leta 2006 je bilo na svetovnem trgu dobrin ustvarjenih 14.678 milijard evrov, od česar je EU prispevala 2.516,6 milijard evrov, tj. 17,1 odstotka.⁴¹ Drugi najpomembnejši akter so bile ZDA, katerih trgovina je predstavljala 15,6 odstotni delež na svetovnem trgu (EK 2007).

⁴¹ Podatki ne zajemajo trgovine med državami članicami EU.

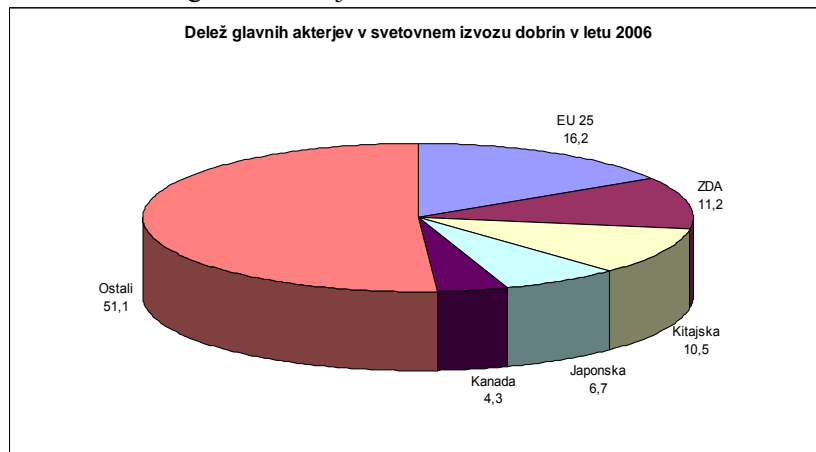
Graf 4.1: Delež glavnih akterjev v svetovni trgovini z dobrinami za leto 2006

Vir: EK 2007b.

Z vrednostjo 1.166,1 milijarde evrov, kar predstavlja 16,2 odstotni svetovni delež, je EU leta 2006 zasedla prvo mesto na lestvici vodilnih izvoznikov v svetovni trgovini z dobrinami.⁴² EU so sledile ZDA z 11,2 odstotki in Kitajska z 10,5 odstotki (EK 2007b).

Graf 4.2: Delež glavnih akterjev v svetovnem izvozu dobrin za leto 2006

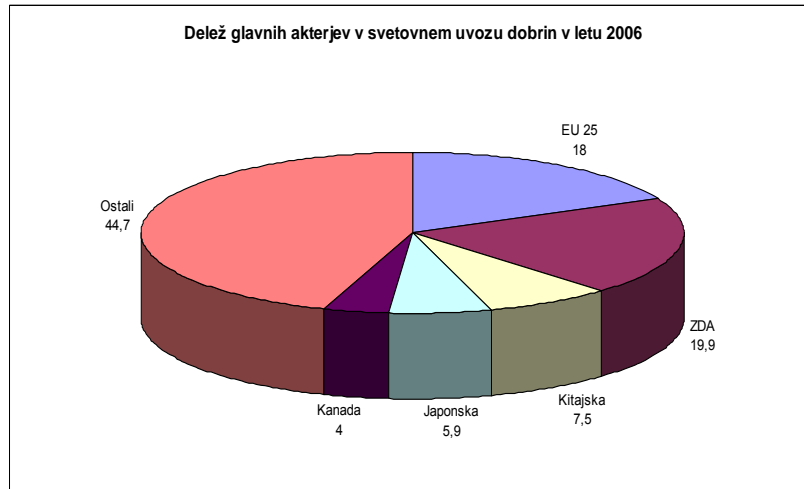
Vir: EK 2007b.

Vodilno mesto na lestvici glavnih uvoznikov so istega leta zasedle ZDA, EU pa se je s skupno vrednostjo izvoza 1.350,5 milijard evrov uvrstila na drugo mesto in s tem prispevala 18 odstotni delež svetovnega uvoza dobrin (EK 2007b).⁴³

⁴² Podatki ne zajemajo trgovine med državami članicami EU.

⁴³ Podatki ne zajemajo trgovine med državami članicami EU.

Graf 4.3: Delež glavnih akterjev v svetovnem uvozu dobrin za leto 2006

Vir: EK 2007b.

Zadnje analize zunanjetrgovinske bilance kažejo, da se je zunanjetrgovinski primanjkljaj EU od leta 2006 zmanjšal z -82,9 milijarde evrov na -72,4 milijarde evrov, predvsem zaradi padca deficita v panogi dobrin in večjega suficita v storitvenih panogah (Eurostat 2008a).

Razvoj v vzorcih zunanje trgovine EU z njenimi glavnimi trgovinskimi partnerji odražajo splošne spremembe v svetovni ekonomiji. Najbolj presenetljiva posledica trendov, kot so velika koncentracija gospodarske rasti in selitev proizvodnje v nizkocenovna območja, je dejstvo, da je Kitajska prvič po letu 1999 zamenjala ZDA na položaju glavnega uvoznika v EU. Izvoz EU v ZDA je med letoma 1999 in 2006 močno naraščal, medtem ko pri vrednosti uvoza iz ZDA ni prišlo do večjih sprememb, kar posledično pomeni naraščajoč trgovinski presežek EU z ZDA (Eurostat 2008b).

Tabela 4.1: Glavni trgovinski partnerji EU v trgovini z dobrinami za leto 2006

Rang	Uvozniki v EU	%	Izvozniki iz EU	%	Trgovinski partnerji	%
1	Kitajska	19,9	ZDA	23,0	ZDA	17,6
2	ZDA	18,0	Švica	7,4	Kitajska	10,1
3	Ruska federacija	7,5	Ruska federacija	6,2	Ruska federacija	8,3
4	Norveška	5,9	Kitajska	5,4	Švica	6,2
5	Japonska	4,0	Turčija	4,0	Japonska	4,8
6	Švica	3,3	Japonska	3,8	Norveška	4,7
7	Turčija	3,3	Norveška	3,3	Turčija	3,4
8	Koreja	2,5	Kanada	2,3	Koreja	2,4
9	Brazilija	2,4	Združeni Arabski Emirati	2,1	Indija	1,8
10	Tajvan	2,0	Indija	2,1	Kanada	1,8
11	Libija	1,8	Koreja	2,0	Brazilija	1,7
12	Alžirija	1,5	Hong Kong	1,9	Savdska Arabija	1,6
13	Savdska Arabija	1,4	Avstralija	1,8	Tajvan	1,6
14	Indija	1,4	JAR	1,7	Singapur	1,5
15	Kanada	1,3	Singapur	1,7	JAR	1,5
16	Singapur	1,3	Mehika	1,6	Alžirija	1,3
17	JAR	1,2	Ukrajina	1,5	Hong Kong	1,3
18	Malezija	1,1	Brazilija	1,5	Avstralija	1,3
19	Tajska	0,8	Savdska Arabija	1,5	Združeni Arabski Emirati	1,2
20	Iran	0,7	Izrael	1,2	Mehika	1,2

Vir: EK 2007b.

EU je glavni trgovinski partner tudi na področju storitev. Podatki za leto 2006 kažejo na to, da je delež uvoza EU v svetovni trgovini s storitvami znašal 24 odstotkov, delež izvoza pa 27,3 odstotke (STO 2007b).⁴⁴ Drugi največji delež v svetovni trgovini s storitvami v letu 2006 so zasedle ZDA (18,8 %), sledile pa so Japonska (6,2 %), Kitajska (4,7 %) in Kanada (3,2 %) (STO 2007b).

Čeprav je leta 2006 EU v zunanji trgovini s storitvami beležila presežek v vrednosti 68,5 milijarde evrov, je bila stopnja rasti izvoza storitev bistveno manjša kot stopnja izvoza dobrin (6,9 % v primerjavi z 9,3 %) (Eurostat 2008c).

V mednarodnih trgovinskih organizacijah in forumih je EU pomemben gospodarski in trgovinski subjekt, o čemer pričajo navedeni podatki. Kombinacija gospodarske in

⁴⁴ Podatki ne zajemajo trgovine med državami članicami EU.

trgovinske moči ter dejstvo, da države članice v mednarodni trgovini delujejo kot enoten blok, pomeni, da je EU izredno vplivna trgovinska sila (Nugent 2003: 408). EU se predstavlja kot zagovornica liberalne trgovinske politike, pri čemer je njeno glavno prioriteto področje zunanjetrgovinskih pogajanj odpiranje trgov. Nugent (2003: 408) pa ugotavlja, da izvajanje liberalne trgovinske politike EU ni vedno konsistentno in uniformno, saj vlade držav članic zaradi nacionalnih gospodarskih okoliščin in političnih pritiskov pogosto zahtevajo protekcionistične ukrepe. »Trgovinska politika EU se zato ne ukvarja zgolj s spodbujanjem splošne liberalizacije trgovine, ampak tudi z zagotavljanjem, da posledice le-tega niso preveč škodljive za države članice« (Nugent 2003: 409).

Za analizo uresničevanja načela skladnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja v izvajanju trgovinske politike EU je bistvenega pomena menjava EU z državami v razvoju. Prav v trgovanju med EU kot največjim trgovinskim blokom ter državami v razvoju lahko prihaja do pogojev menjave, ki pripomorejo k uresničevanju razvojnih ciljev. V ta namen so sledeča poglavja namenjena analizi gibanja obsega menjave EU z DVR ter gibanju obsega menjave kmetijskih izdelkov.

4.2 Gibanje obsega menjave Evropske unije z državami v razvoju

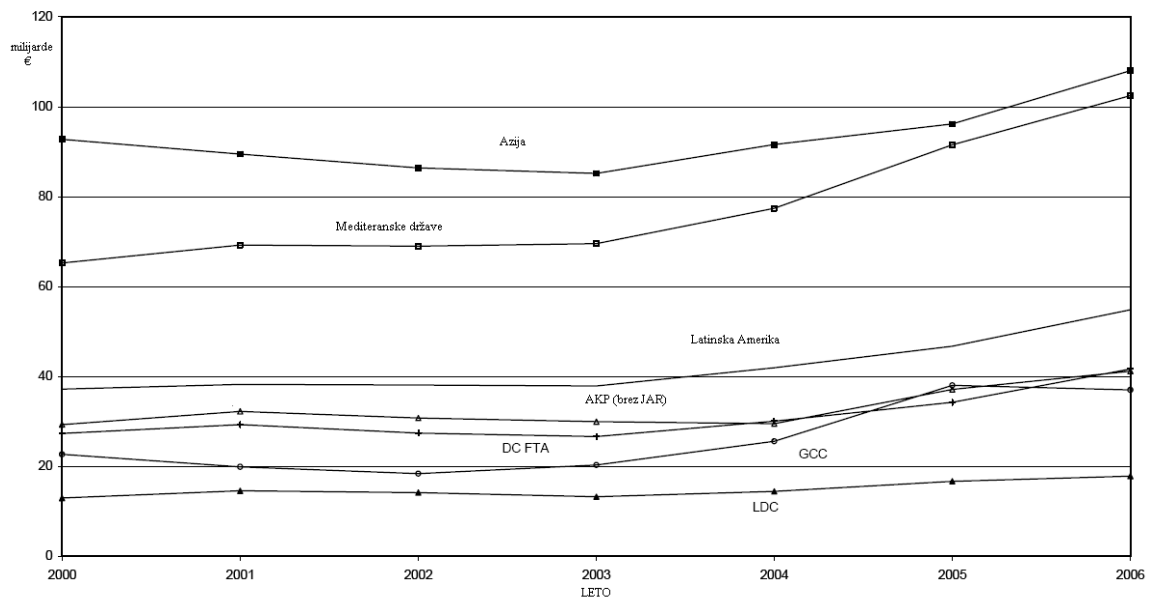
Z integracijo držav v razvoju v svetovne trge se je njihov delež v svetovni trgovini od leta 1970, ko je znašal manj kot četrtino, povečal na več kot tretjino, pri čemer večino prihodkov ustvari izvoz industrijskih izdelkov.

EU absorbira približno petino izvoza držav v razvoju. 40 odstotkov uvoza EU izvira iz držav v razvoju. EU je hkrati največji uvoznik kmetijskih izdelkov iz držav v razvoju; absorbira več kot ZDA, Kanada in Japonska skupaj. EU je destinacija 34% vsega izvoza podsaharske Afrike,⁴⁵ glavni izvozniki pa so Nigerija (16% celotnega uvoza AKP), Slonokoščena obala (9%) in Angola (7%) (EK 2004a).

⁴⁵ V ZDA gre 16 odstotkov izvoza podsaharske Afrike.

Graf 4.4 prikazuje povečanje uvoza EU iz različnih kategorij držav v razvoju. Za azijske in mediteranske države bi lahko trdili, da so glede na vrednosti njihovega izvoza v EU primerjive, hkrati pa predstavljajo največji vir uvoza EU iz DVR. Stopnje uvoza EU iz držav AKP, GCC in DC FTA so si zelo podobne, predvsem proti koncu raziskovalnega obdobja. Za razliko od drugih skupin držav v razvoju so je uvoz EU iz GCC v primerjavi z letom 2005 leta 2006 zmanjšal (EK 2008b).

Graf 4.4 Uvoz EU iz izbranih skupin držav v razvoju od leta 2000 do 2006 v milijardah EUR

Opomba: Najmanj razvite države (LDC), države Sveta za sodelovanje v Zalivu (GCC), skupina treh držav v razvoju (DC FTA), s katerimi ima EU prostotrgovinske sporazume (Mehika, Čile, Republika Južna Afrika), AKP države (brez Republike Južne Afrike), države Latinske Amerike (Andska skupnost, Srednja Amerika in Mercosur), mediteranske države in azijske države (ASEAN, Indija in ne-AKP LDC).

Vir: Povzeto po EK 2008b.

4.3 Gibanje obsega menjave kmetijskih izdelkov med Evropsko unijo in državami v razvoju

4.3.1 Trendi uvoza Evropske unije iz držav v razvoju

Države v razvoju so v splošnem manj konkurenčne, zato pri konkuriranju z razvitimi državami potrebujejo privilegiran dostop do trga. EU je v okviru instrumenta splošnega sistema preferencialov za večinski del uvoza iz držav in gospodarstev v razvoju odobrila dajatev prost dostop ali prednostni dostop do svojega trga z izredno znižanimi cenami.⁴⁶ EU izdelkom s poreklom iz 179 DVR priznava ugodnejšo tarifno obravnavo (znižanje ali opustitev uvozne dajatve), posebnemu režimu izvoza v EU je deležnih 50 najrevnejših držav, ki na osnovi pobude »Vse, razen orožja« (Everything but Arms – EBA) na trg EU izvažajo brez carinskih dajatev in kvot. Leta 2003 je bilo okoli 80 odstotkov izvoza DVR v EU upravičenega do znižanih dajatev ali pa le-teh sploh ni bilo (EK 2005).

EU je največji uvoznik kmetijskih izdelkov iz držav v razvoju. Dve tretjini celotnega uvoza EU izvira iz držav v razvoju (EK 2007).

Podatki o kmetijskih proizvodih kažejo na to, da je EU največji svetovni uvoznik le-teh. Delež kmetijstva in ribištva v celotnem izvozu držav Latinske Amerike v EU znaša približno 40%. Najbolj se povečuje izvoz kmetijskih pridelkov iz držav Sveta za sodelovanje v Zalivu (GCC) in mediteranskih držav, medtem ko je delež izvoza AKP med letoma 2005 in 2006 rahlo padel (EK 2008b).

⁴⁶ GSP EU deluje na dveh ravneh: Splošni aranžmaji skrbijo za temeljne preference. Pod temi splošnimi aranžmaji je preferenca za določen izdelek praktično za vse države enaka. Odstotek, pri katerem so obvezne stopnje MFN znižane, je odvisen od občutljivosti izdelke, ki je določena s situacijo v sektorju na domačem trgu, ki proizvaja enak izdelek; drugi aranžmaji so namenjeni pospeševanju trajnostnega razvoja in zagotavljajo v ta namen posebne spodbude za večjo storilnost, povezana z upoštevanjem družbenih pravic in zaščite okolja. Ti aranžmaji dovoljujejo dodatne preference na osnovi prošelj držav, ki upoštevajo družbene in okoljske standarde (EK 2007a).

Tabela 4.2: Uvoz EU iz držav v razvoju glede na kmetijski sektor od leta 2000 do 2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Države v razvoju	58	61	54	53	55	50	67
Sredozemske države	9	10	9	9	10	12	14
AKP, brez JAR	8	9	10	9	8	8	8
DC FTA	4	4	5	4	4	4	5
JAR	2	2	3	2	2	2	2
Mehika	1	1	1	0	0	1	1
Čile	1	1	1	1	2	2	2
LDC	3	3	3	2	2	3	3
Latinska Amerika	17	19	18	19	20	21	22
Mercosur	12	14	14	14	15	15	16
Srednja Amerika	2	3	2	2	2	2	2
Andska skupnost	3	3	3	3	3	4	4
Azija	13	12	7	7	7	8	9
Ne-ACP LDC	0	0	0	0	0	0	0
Asean	11	10	5	5	6	6	7
Indija	2	2	2	1	2	2	2
GCC	0	0	0	0	0	0	0

Vir: EK 2008b.

4.3.2 Primer neskladnosti v izvozu Evropske unije v države v razvoju

V zvezi z izvozom EU v DVR in instrumenti, ki jih je dopuščala skupna kmetijska politika EU, je nemogoče zaobiti primer dampaing goveda v zahodni Afriki v osemdesetih in začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. EU je za izvozne subvencije goveda v začetku devetdesetih let namenila 2 ECU/kg, kar je bila štirikratna vrednost goveda samega. Leta 1991 je EU evropskim proizvajalcem namenila 100 milijonov ECU, kar je povzročilo, da se je govedo v zahodni Afriki prodajalo po dve tretjini nižjih cenah od lokalnih produktov. Izredno nizka cena, po kateri je bilo govedo na prodaj, je v zahodni Afriki povzročila upad zaslužka lokalnim rejcem (Halderman in Nelson 2004: 8–9).

Po obširni publiciteti nevladnih organizacij je med letoma 1993 in 1994 EU bistveno znižala subvencije za izvoz goveda v zahodno Afriko. EK je priznala neskladnost med skupno kmetijsko politiko in razvojno politiko EU (Halderman in Nelson 2004: 10).

Nadaljujem s pregledom skupne zunanjetrgovinske politike EU, katere instrumenti so ključni pri trgovini s kmetijskimi proizvodi, njena vpetost v sistem STO pa pomemben faktor v multilateralnih trgovinskih pogajanjih.

4.4 Skupna zunanjetrgovinska politika Evropske unije

Zunanjetrgovinska politika EU zadeva skoraj petino svetovne trgovine, zato je razumevanje njenih načel in implementacije bistvenega pomena pri vsakem preučevanju svetovnega trgovinskega okolja.

Zunanji odnosi Skupnosti so se začeli razvijati, ko so leta 1958 ustanovne članice Skupnosti⁴⁷ začele postopno odpravljati medsebojne ovire na skupnem trgu in uvajati skupne carinske tarife, ki se uporablja za uvoženo blagi iz tretjih držav.

S podpisom Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, ki predstavlja temelj SZTP EU, se je šest držav takratne EGS v zunanjetrgovinskih odnosih s tretjimi državami zavezalo ravnati po naslednjih določilih (Bobek in Živko 2002: 4):

- Uvedba skupne carinske tarife do tretjih držav;
- Uvedba carinskih kontingentov. Komisija EGS v posameznih primerih dovoljuje nekaterim tretjim država, da izvozijo v Skupnost določene količine blaga s carinskimi olajšavami ali celo brez carine, vendar le izjemoa (npr. ob premajhni domači proizvodnji);
- Uporaba količinskih trgovinskih omejitev. Ukinitvev vseh teh omejitev velja le med članicami, ne pa s tretjimi državami;

⁴⁷ Nemčija, Italija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg in Francija.

- Koordinacija trgovinske politike. Novih pogodb članice ne smejo sklepati individualno;
- Pridružitev prekomorskih držav. Kolonije in dominioni Francije in Belgije, kasneje tudi drugih kolonialnih sil, ki vstopijo v EU, dobijo v okviru Skupnosti poseben položaj. Da bi tem nerazvitim območjem omogočili dotedanjo obravnavo, je šesterica zanje odpravila trgovinske omejitve. Odvisne države pa so podelile drugim članicah take koncesije, kot jih je prej uživala metropola. Pogodba dopušča tem državam, da uvedejo carine na blago iz EGS v primeru, če gre za zaščito domače industrije ali za uresničitev načrtov industrializacije;
- Premagovanje plačilnobilančnih težav. Zaradi bilančnih težav ene od članic predvideva pogodba take ukrepe, ki najmanj škodijo delovanju enotnega trga.

S podpisom Pogodbe o ustanovitvi EGS⁴⁸ v Rimu so bili podani temelji za carinsko unijo. V sporazumu so opredeljeni pogoji za prost pretok blaga znotraj enotnega carinskega prostora: 9. člen sporazuma odpravlja carine in druge dajatve s podobnim ali enakih učinkov, količinske omejitve in ukrepi s podobnim učinkom so prepovedani s 30. členom, 95. člen pa prepoveduje davke, ki diskriminirajo izdelke iz drugih držav.

1. julija 1968 je bila dokončno oblikovana carinska unija, kar je predstavljalo enega prvih mejnikov EU, saj je bila z njo ukinjena carina na notranjih mejah in vzpostavljen enoten sistem za obdavčitev uvoza. Prav tako je od leta 1968 potekal proces postopnega prenosa pristojnosti na področju carinske zakonodaje iz držav članic na raven Skupnosti. Glavni razlog je mogoče pripisati izogibanju deformacijam, nelojalni konkurenci ali neenaki obdavčitvi udeležencev na trgu (Bobek in Živko 2002: 5).

Najizrazitejša in najpomembnejša sprememba pa je bila uspešna izvedba projekta notranjega trga 1.1.1993. Nadomestila je carinski postopek pri pretoku blaga znotraj

⁴⁸ Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, *Treaty establishing the European Economic Community*, sprejeta dne 25. marca 1957, v veljavo stopila 1. januarja 1958. Dostopno na http://www.uradni-list.si/files/RS_-2004-027-00024-MP~P001-0000.PDF (29. junij 2008).

takratnih 12 držav članic, in sicer z novimi fiskalnimi obveznostmi, ki ne zahtevajo niti carinskih formalnosti niti carinskega nadzora medsebojnega trgovanja. Trgovanje z nečlanicami pa ureja carinska zakonodaja skupnosti (Bobek in Živko 2002: 5).

Po oblikovanju pogojev za enotno nastopanje na trgu je skupna trgovinska politika postalo eno izmed glavnih področij Skupnosti, kjer je pristojnost posameznih držav članic prenesena na nadnacionalno raven.⁴⁹ Države članice ne morejo voditi avtonomnih trgovinskih politik, temveč na svetovnem trgovinskem odru nastopajo združeno, pri tem pa delujejo na osnovi določil člena 133 PES, ki obvezuje države članice, da »skupna trgovinska politika temelji na enotnih načelih, zlasti glede sprememb carinskih stopenj, sklenitve sporazumov o carinskih tarifah in trgovini, doseganja enotnosti pri ukrepih liberalizacije, izvozni politiki in ukrepih za zaščito trgovine, na primer glede damping ali subvencij.«

Za predložitev predlogov za izvajanje skupne trgovinske politike Svetu je pristojna EK, prav tako pa člen 133 določa, da »kadar so za sklenitev sporazumov z eno ali več državami ali mednarodnimi organizacijami potrebna pogajanja, Komisija predloži Svetu priporočila, ta pa pooblasti Komisijo za začetek potrebnih pogajanj.« Medtem ko so ukrepi trgovinske politike najprej urejali področje carin in drugih mejnih sredstev (*border measures*), ki so vplivali na trgovino z dobrinami, je obseg trgovinske politike EU danes veliko bolj raznovrsten. Na pomembnosti so pridobile politike, ki vplivajo na trgovino s storitvami, ter pogoji, ki vplivajo na tuje investicije. S tem, ko so bile carine v zaporednih krogih multilateralnih pogajanj izrazito znižane, so v mednarodni trgovini postala relevantna področja kot so intelektualna lastnina, tehnični standardi, politika konkurence, delovni standardi in okoljski standardi, če omenimo le najpomembnejše. Večina ukrepov na teh področjih sega globoko na področja notranjih zadev držav članic, kar predvsem v zadnjih letih povzroča naraščajočo politizacijo in kontroverznost trgovinske politike (EU

⁴⁹ Načelo, da trgovinska politika ne spada v pristojnost posamezne države članice, je zajeto v členu 116 Rimske pogodbe, ki pravi, da morajo članice pri vseh stvareh, ki so posebnega pomena za skupni trg, delovati v okviru mednarodnih organizacij gospodarskega pomena samo s skupno akcijo. Vsako skupno akcijo načrtujejo in izberejo članice na podlagi predloga Komisije.

External trade policy članek). SZTP je tako prehodila pot od klasične do moderne zunanje politike 21. stoletja, ki vključuje tudi nove norme v mednarodni menjavi (Bobek in Živko 2002: II).

Kot instrumente skupne zunanjetrgovinske politike EU uporablja ukrepe na podlagi skupne carinske politike. Glavni med njimi so naslednji:

- Carinska tarifa⁵⁰;
- Protidampinški ukrepi⁵¹;
- Ukrepi proti nedovoljenemu subvencioniranju⁵²;
- Kvote;
- Prostovoljne izvozne omejitve;
- Zaščitni ukrepi⁵³;
- Odstranjevanje trgovinskih ovir⁵⁴;
- Trgovinske sankcije⁵⁵;

⁵⁰ Njena osnova je aritmetično povprečje dajatev, ko so se uporabljale v carinskih območjih Unije. Enotna carinska tarifa vsebuje dve osnovni vrsti dajatev: avtonomne, unilateralno sprejete s strani Unije in konvencionalne, kjer se Unija pogaja v okviru STO (Bobek in Živko 2002: 32).

⁵¹ Protidampinške uredbe zagotavljajo izvajanje protidampinških ukrepov, ko so izpolnjeni naslednji pogoji: ugotovitev dumpinga (cene, po kateri se prodaja uvoženi izdelek, so nižje od cen na domačem tržišču); materialna škoda, povzročena industriji EU (uvoz povzroča oziroma utegne povzročiti škodo večjemu delu industrije EJ, ki se kaže kot izguba tržnega deleža ali znižanje cen proizvajalcev); interesi EU (stroški izvrševanja ukrepov morajo biti sorazmerni s koristjo). Za preiskavo pritožb in oceno, ali so pritožbe upravičene, je odgovorna EK, ki lahko naloži začasne ali dokončne ukrepe. Protidampinški ukrepi se lahko izpodbijajo na Sodišču prve stopnje, na poravnavo sporov med državami podpisnicami pa lahko vpliva tudi STO (Bobek in Živko 2002: 34)

⁵² V okviru Urugvajskega kroga pogajanj je bil sprejet Sporazum o subvencijah in povračilnih ukrepih, ki je v veljavo stopil 1.1.1995. Preden se uvedejo povračilni ukrepi, morajo biti izpolnjeni nasledni pogoji: subvencioniranje mora biti specifično – izvozne subvencije, subvencije, ki so omejene le na posamezna podjetja, skupino podjetij ali industrijo; materialna škoda za industrijo EU – uvozne cene povzročajo ali utegnejo povzročiti škodo večjemu delu EU; interesi EU – sorazmernosti izvajanja ukrepov s koristjo. Ukrepi protisubvencijske odredbe se izvajajo, kjer država pomaga pri proizvodnji, izvozu, prodaji in prevozu izdelkov, vendar le, ko gre za neposredne subvencije, davčne olajšave in nabavo določenih izdelkov in storitev pri državnih organih po nižjih cenah (Bobek in Živko 2002: 34)

⁵³ Uporabijo se lahko, če se poveča uvoz določenih izdelkov tako, da to povečanje povzroča škoda proizvajalcem iz EU.

⁵⁴ Vlade mnogih držav uporabljajo ovire za preprečevanje ali omejevanje uvoza v državo, kot so uvozne dajatve (povzročajo višanje cene izdelke in mu s tem znižujejo konkurenčnost), kvote (z določanjem zgornje količinske meje uvoza in dodelitvijo deležev določenim državam se izvaja neposredna kontrola nad uvozom), monterne kontrole, administrativne in tehnične ovire, omejevanje uvoznih kanalov.

- Varnostni ukrepi;
- Ukrepi pospeševanje izvoza;
- Reševanje trgovinskih sporov v okviru STO;
- Strategija dostopa na tuje trge;
- Premagovanje tehničnih ovir;
- Zunanjetrgovinski sporazumi.

Slednji igrajo pomembno vlogo v izvajanju trgovinske politike, ki naj bi stremela tudi k razvojni komponenti mednarodne trgovine.

4.5 Delovanje Evropske unije v okviru Svetovne trgovinske organizacije

Na osnovi člena 133 PES, ki določa, da se o skupni trgovinski politiki EU EK pogaja v imenu 27 držav članic, ter na osnovi trgovinskih kazalnikov, lahko trdimo, da je EU ključni akter v STO⁵⁶.

Evropska komisija interese držav članic usklajuje v sodelovanju s posebnim odborom, t.i. Odborom 133 (*Article 133 Committee*), ki ga sestavljajo predstavniki držav članic in

⁵⁵ Najpogosteje uporabljene sankcije so trgovinske sankcije (embargo, bojkot, povišanje carinskih stopenj, kvote), odprava preferenc ali diskriminatorno ravnanje, prepovedi finančnih transakcij, odprava tehnične in znanstvene pomoči, prepoved transporta. Sankcije spadajo pod SZVP (Bobek in Živko 2002: 34).

⁵⁶ STO je mednarodna organizacija, katere osnovni cilj je zagotavljanje svobodne, predvidljive in nemotene trgovine med državami, s pomočjo katere bi dosegli večjo blaginjo in premostili ostale omejitve med ljudmi različnih držav. STO s sedežem v Ženevi je od leta 1995 naslednica Splošnega sporazuma o carinah in trgovini, ki je bil oblikovan po drugi svetovni vojni, leta 1947. STO je bila ustanovljena 1. januarja 1995 kot rezultat urugvajskega kroga multilateralnih trgovinskih pogajanj, po tem, ko je bil GATT preoblikovan v pogodbeno pravila globalne trgovine. STO izvaja sporazume, sprejete v okviru Urugvajskega kroga leta 1993: Sporazum o kmetijstvu, Splošni sporazum o trgovini s storitvami, sporazume o intelektualnih pravicah in investicijske ukrepe, povezane s trgovino. Jedro organizacije predstavljajo sporazumi STO, ki določajo pravno podlago tako za mednarodno trgovino kot tudi za zaveze k odprtju trgov, za katere se odločijo države članice. O sporazumih se pogajajo vse države članice, ratificirajo pa jih nacionalni parlamenti. STO sestavljajo vlade in politične entite, kakršna je EU, in je organizacija, v kateri se odločitve večinoma sprejemajo na osnovi soglasja. STO danes obsega 151 držav članic, od tega večino predstavljajo države v razvoju. Najvišji organ STO, ki sprejema odločitve, je ministrska konferenca, ki se sestaja vsaj vsake dve leti. Zadnje konference so bile v Hong Kongu (2005), Cancunu (2003), Dohi (2001) in Seattlu (1999). Odločitve na nižjih ravneh sprejemajo Splošni svet, Svet za dobrine, Svet za storitve in Svet za intelektualno lastnino ter številni posebni odbori in delovne skupine, ki so pristojne za posamezne sporazume in področne zadeve. Sekretariat STO se nahaja v Ženevi, njegova funkcija pa je tehnična podpora različnim svetom, odborom in ministrskim konferencam, analiza svetovne trgovine in odnosti z javnostmi (STO 2007a).

Evropske komisije, njegova funkcija pa je koordinacija zunanjetrgovinske politike EU. Odbor, ki se tedensko sestaja na sedežu Sveta EU v Bruslju, razpravlja o širokem spektru zadev s področja trgovinske politike, od strateških tem, povezanih s krogi pogajanj v STO do specifičnih problematik pri izvozu posameznih izdelkov, ukvarja pa se tudi s trgovinskimi vidiki drugih politik Skupnosti z namenom zagotavljanja njihove konsistentnosti. Vloga EK na srečanjih odbora je usklajevanje interesov in doseganje kompromisov držav članic, odličitve pa uradno potrdi Svet EU. Kljub temu, da ima Evropski parlament po PES na področju trgovinske politike omejeno vlogo, ga EK s posvetovanjem in informiranjem vključuje v postopke odločanja (EK 2006b).

Vloga največjega donatorja razvojne pomoči ter obseg trgovinske menjave EU postavljata v položaj ključnega akterja tako v mednarodnem razvojnem sodelovanju kot tudi na področju trgovinske politike, katere ukrepi prav tako ključno vplivajo na razvojne priložnosti DVR. Temelj novega pogajalskega kroga STO je domneva, da lahko trgovinska menjava pripomore k zmanjšanju revščine v DVR, zato je smiselno analizirati, kakšna stališča je v pogajanjih zavzela EU, ter v kolikšni meri je bila EU pripravljena za sklepanje kompromisov na področju vzpostavitve trgovinske menjave pod pogoji, ugodnejšimi za DVR, in s tem za uresničitev MDG.

5. RAZVOJNI KROG IZ DOHE

5.1 Namen in cilji pogajalskega kroga

Države v razvoju predstavljajo več kot tri četrtine članstva v STO, njihovo integracijo v svetovne trgovinske tokove pa močno ovirajo trgovinske prepreke industrijskih držav, ki državam v razvoju otežujejo povečevanje njihovega deleža v svetovni trgovini. Kategorija, ki se sooča z največjimi stopnjami zaščite, so kmetijski in delovno intenzivni izdelki, kjer imajo države v razvoju primerjalne prednosti (Clever 2003: ix). Kmetijske

subvencije v Evropi in Severni Ameriki dosegajo vrtooglave številke, dnevno znašajo kar 1 milijardo dolarjev, kar je šestkrat več kot znaša uradna razvojna pomoč (*ibid.*).⁵⁷

Restrukturiranje svetovnega trgovinskega sistema in odstranitev trgovinskih preprek v trgovini s kmetijskimi izdelki bi lahko pospešila gospodarsko rast in s tem zmanjšala svetovno revščino. Prvi krog multilateralnih pogajanj v okviru STO, ki je vključeval kmetijski sektor, je bil Urugvajski krog pogajanj.⁵⁸ Predstavljal je pomemben korak na poti k uveljavljanju aktivne participacije držav v razvoju v režimu GATT/STO, kljub temu pa obstaja prepričanje, da so bile učinki odločitev Urugvajskega kroga na države v razvoju zelo različni.⁵⁹

Razvojna agende iz Dohe (*Doha Development Agenda – DDA*),⁶⁰ uradni naslov novega kroga multilateralnih trgovinskih pogajanj v okviru STO, je deloma tudi odziv na to prepričanje.

Jedro novega kroga multilateralnih trgovinskih pogajanj je bila domneva, da je trgovina najbolj učinkovito in najpomembnejše sredstvo za povečanje gospodarske rasti in zmanjšanje revščine v DVR, še posebej najmanj razvitih med njimi. Pogajalski krog iz Dohe torej lahko pojmuje kot sredstvo doseganja prvega (odprava revščine in zmanjšanje skrajne lakote) ter osmega MDG (vzpostavitev globalnega partnerstva za razvoj), ki ga specificira cilja oblikovanja odprtega, na pravilih temelječega, predvidljivega in nediskriminatornega trgovinskega in finančnega sistema. Pomembnost

⁵⁷ Med najbolj zaščitene kmetijske izdelke se uvrščajo predvsem mlečni izdelki, ki jih EU izvažajo po ceni, ki je veliko nižja od stroškov proizvodnje, kar ima negativne posledice za številne kmete v DVR; sladkor (subvencionirana proizvodnja v EU negativno vpliva na svetovne cene in proizvajalce v DVR).

⁵⁸ Urugvajski krog pogajanj, ki ga STO danes pojmuje kot »največjo reformo svetovnega trgovinskega režima«, je potekal med letoma 1986 in 1994, tematika pa je vključevala carine, neparitarne ukrepe, pravila, storitve, intelektualno lastnino, reševanje sporov, tekstil, kmetijstvo, oblikovanje STO in drugo. Na pogajanjih je sodelovalo 123 držav. Dostopno na http://www.wto.org/trade_resources/history/wto/roots.htm (30. junij 2008).

⁵⁹ Ingco (2003: 6) ugotavlja, da implementacija sporazumov, sprejetih v okviru Urugvajskega kroga, ni vključevala zadostne odprave trgovinskih preprek, sporazumi so koristili zgolj majhnemu številu držav, časovnice za implementacijo so bile nerealistične, tehnična in finančna pomoč ni bila zadostna, razvojne prioritete niso bile upoštevane.

⁶⁰ Ministrska deklaracija iz Dohe, *Doha Ministerial Declaration*, sprejeta na četrti ministrski konferenci STO dne 14. novembra 2001. Dostopno na http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm (20. junij 2008).

pogajalskega kroga iz Dohe za doseganje gospodarskega napredka DVR je na vrhunskem srečanju leta 2006 ponovno poudarila tudi OZN.

Cilji pogajalskega kroga iz Dohe na področju kmetijstva⁶¹ temeljijo na treh stebrih, vzpostavljenih v Sporazumu o kmetijstvu:

- Obsežen napredek v dostopu do trgov (zmanjšanje carin);
- Zmanjšanje, z namenom ukinitve, vseh oblik izvoznih subvencij;
- Obsežno zmanjšanje podpor domačim gospodarstvom, ki povzročajo motnje na svobodnem trgu.

Da bi nov krog multilateralnih trgovinskih pogajanj upravičil naziv razvojnega kroga, bi morale razvite države zmanjšati carine na kmetijske in industrijske izdelke iz DVR in ukiniti subvencije kmetijskih proizvodov, ki motijo delovanje trga. DVR bi v zameno morale biti pripravljene omogočiti večji dostop do storitvenega sektorja, spoštovati pravice intelektualne lastnine in zmanjšati uvozne carine, pri čemer je bilo doseženo strinjanje o tem, da je v pogajanjih potrebno upoštevati bistvene razlike, ki obstajajo med posameznimi DVR.

Implementacijo ambiciozno zadanih ciljev DDA že od vsega začetka zaznamujejo številna nasprotja, predvsem na področju kmetijstva, ki izvirajo iz ureditve kmetijskih sektorjev industrializiranih držav.

5.2 Reforma skupne kmetijske politike EU leta 2003

Preden so se pogajanja o kmetijskih temah v okviru kroga iz Dohe dejansko začela, je morala EU izvesti reformo ene izmed ustanovnih politik Skupnosti. Prvotna cilja skupne

⁶¹ Poleg kmetijstva, industrijskih proizvodov, storitev in diferencirane obravnave DVR delovni program obsega še naslednje teme: vprašanja, povezana z implementacijo, trgovinski vidiki pravic, izhajajočih iz intelektualne lastnine, odnos med trgovino in investicijami, vzajemno delovanje trgovine in konkurenčnostne politike, transparentnost delovanja vlad, spodbujanje trgovine, pravila STO: antidamping, subvencije, regionalni trgovinski sporazumi, postopki reševanja trgovinskih sporov, trgovina in okolje, elektronska trgovina, majhna gospodarstva, trgovina, dolg in finance, trgovina in prenos tehnologij, tehnično sodelovanje in povečevanje zmožnosti, najmanj razvite države (STO 2008b).

kmetijske politike (SKP) v kontekstu povojne obnove Evrope sta bila zagotavljanje stabilne preskrbe potrošnikov z živilskimi proizvodi preko zagotavljanja dohodka kmetijskemu prebivalstvu s cenovnimi podporami in spodbujanje dviga storilnosti v agroživilski verigi (Služba Vlade RS za evropske zadeve 2007: 45). Preko instrumentov ciljnih cen in uvozne zaščite je pridelava zelo hitro naraščala in že v zgodnjih sedemdesetih letih ustvarila presežke, ki bi brez izvoznih nadomestil in intervencijskih ukrepov, ki so ustvarili dodatno povpraševanje in razbremenili presežne trge, povzročili znižanje ravni cen (*ibid.*).

Vzporedno z doseganjem prehranske varnosti in bistvenim povečanjem izvoza hrane so naraščale tudi težave SKP, ki so temeljile predvsem na bremenitvi proračuna EU, ki ga so ga povzročali stroški prodaje presežkov na svetovnih trgih. V tem obdobju so se začeli tudi zunanji pritiski, saj je Skupnost z visoko zaščito in subvencionirano prodajo presežkov na svetovnem trgu neposredno prispevala k neravnovesju na svetovnem trgu s hrano (Služba Vlade RS za evropske zadeve 2007: 45). Proračunski in zunanji pritiski so v osemdesetih in devetdesetih letih vodili v dve reformi SKP,⁶² ki pa njenega osnovnega koncepta nista spremenili. Predvsem druga reforma (t.i. MacSharryeva reforma) leta 1992 je sprožila dodaten val kritik, saj so bila neposredna plačila še vedno proizvodno vezana in spodbujajo presežno proizvodnjo.

Reforma SKP leta 2003⁶³ je bila neposredno povezana z multilateralnimi trgovinskimi pogajanjmi v krogu iz Dohe. Kombinacija cenovnih podpor ter proizvodno vezanih in nevezanih podpor je sicer učinkovitejša kot zgolj cenovne podpore, še zmeraj pa izkrivlja delovanje trga, s tem pa ohranja visok nivo kritike tudi v okviru mednarodnih trgovinskih

⁶² Prva reforma leta 1984 je ohranila cenovne podpore, z uvedbo kvot pa je vsaj delno zaježila proračunsko razsipno rast proizvodnje. Druga reforma leta 1992 je prinesla dogovor o znižanju intervencijskih in s tem tudi proizvajalčevih cen. Nastala izguba dohodka kmetov se je začela reševati s t.i. neposrednimi plačili (Služba Vlade RS za evropske zadeve 2007: 45). Izplačila subvencij niso več vezana na proizvodnjo, temveč je uveljavljen sistem enotnih izplačil, s katerim naj bi med drugim dosegli večjo tržno naravnost kmetijskega sektorja v uniji. Poleg tega naj bi reforma spodbudila bolj okolju in potrošniku prijazno pridelavo hrane (EK 2003) (1. julij 2008).

⁶³ Bistvene spremembe, ki jih je prinesla reforma, so naslednje: fiksiranje obsega sredstev za prvi steber (sredstva, namenjena neposrednim plačilom in tržnim intervencijam) SKP do zaključka srednjeročne finančne perspektive; uvedba proizvodno nevezanih plačil in okrepitev drugega stebra SKP (politika razvoja padeželja) (Služba Vlade RS za evropske zadeve 2007: 46–47).

dogovorov. Kljub temu, da je reforma izboljšala pogajalska izhodišča in je bila smatrana kot odločilen dejavnik v pogajanjih, so bile zahteve DVR glede zmanjšanja subvencij in carin na uvoz kmetijskih izdelkov večje od ukrepov, sprejetih z reformo (European Movement UK 2006).

5.3 Potek pogajanj o DDA

Peta ministrska konferenca STO, ki je potekala v Cancúnu 10.-14. septembra 2003, je bila smatrana kot priložnost za obuditev DDA, po tem, ko v dveh letih od njenega lansiranja pogovori niso bili uspešni. Dokončne smernice za pravočasen zaključek razvojnega kroga iz Dohe niso bile sprejete zaradi prevelikih nasprotij med severom in jugom. DVR, ki so pridobile na moči z oblikovanjem nove pogajalske skupine, sestavljene iz glavnih držav v razvoju, imenovane G20, so pod vodstvom Brazilije zavrnile skupni predlog ZDA in EU o kmetijstvu (Euractiv 2006). Prav tako ni bil dosežen dogovor o predlogu EU glede vključitve t.i. singapurskih tem, ki vključujejo nova pravila o investicijah, konkurenčnosti, spodbujanju trgovine in preglednosti javnih naročil (Townsend 2006: 20).⁶⁴

Neuspeli ministrski konferenci v Cancúnu in s tem pomanjkanju napredka pri uresničevanju DDA je sledil desetmesečni zastoj, dokler dogovori v Ženevi julija 2004 niso prinesli niza širokih načel, t.i. julijskega paketa,⁶⁵ ki je pomenil odločitev o nadaljevanju pogajanj (Townsend 2006: 20). EU, ZDA, Japonska in Brazilija so pristale na dogovor o odstranitvi vseh izvoznih subvencij za kmetijske izdelke (datum je ostal nedoločen), zmanjšanju subvencij, ki izkrivljajo trgovino in zmanjšanju carinskih omejitev. DVR so soglašale z zmanjšanjem tarif na industrijske izdelke, s pravico do zaščite ključnih industrij (Euractiv 2006).

⁶⁴ STO je na ministrski konferenci v Singapurju leta 1996 za omenjena področja ustanovila posebne delovne skupine. Vključitev t.i. singapurskih tem je glasno zagovarjala predvsem EU, ki je opozarjala na njihov potencial pri pomoči za razvoj skozi liberalizacijo. Dostopno na http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2004/april/tradoc_116808.pdf (30. junij 2008).

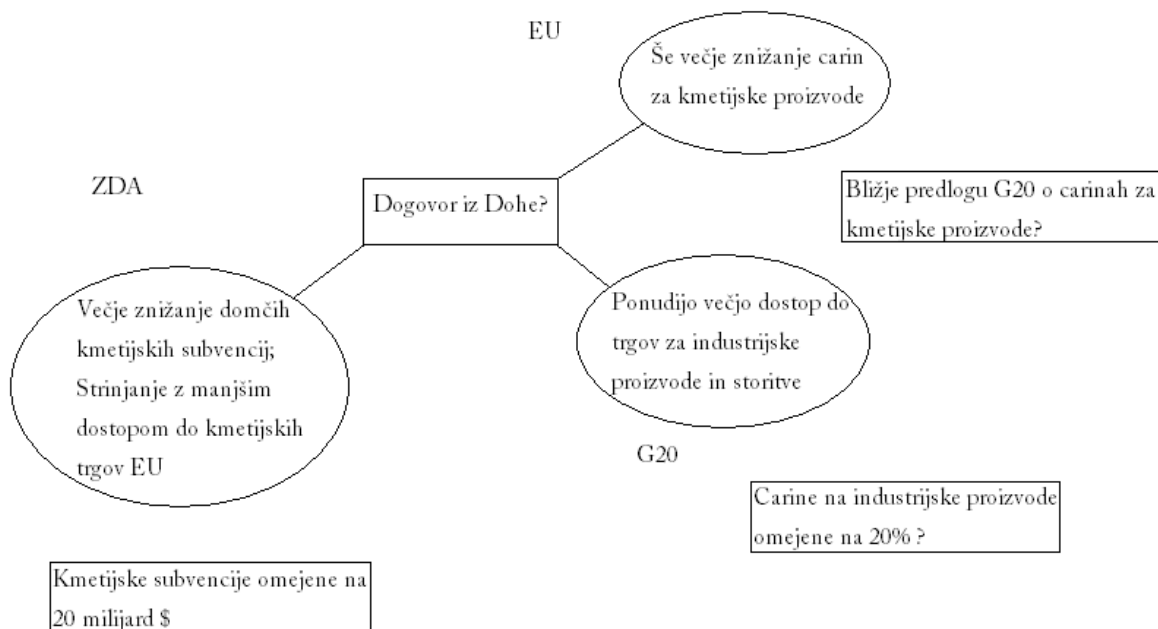
⁶⁵ Julijski okvirni program, *July Framework Agreement*. Dostopno na http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/draft_text_gc_dg_31july04_e.htm (27. junij 2008).

Naloga ministrstke konference STO 13.-18. decembra v Hong Kongu je bila izredno težka. Dejstvo, da Hong Kong ni postal tretji zaporedni neuspeli ministerial STO, je bilo samo po sebi uspeh. Hong Kong »ni prinesel velikega napredka, toda izognil se je polomiji« (EK 2006a). V Hong Kongu je bila sprejeta tudi časovnica DDA za leto 2006, ki je ponovno potrdila konec leta 2006 kot skrajni rok za dokončanje kroga pogajanj.⁶⁶

5.3.1 Pogajalska izhodišča ključnih akterjev

Tekom pogajanj se je med ključnimi akterji oblikoval t.i. osnovni trikotnik vprašanj, ki ponazarja, kakšen kompromis bi bil potreben za razrešitev zastoja v uresničevanju DDA (Townsend 2006: 24):

Skica 5.1: Osnovi trikotnik potrebnih kompromisov med ključnimi akterji v DDA

Vir: Povzeto po Townsend 2006: 24.

⁶⁶ Celotna časovnica za leto 2006 je dostopna na http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dohatimelines2006_e.htm (27. junij 2008).

Glavni interes EU, ki je v pogajalskem krogu ključni akter, je večji dostop do trgov industrijskih proizvodov večjih DVR pri najvišji stopji carine 15 odstokov ter bolj enostavno trgovanje s storitvami. EU je ponudila 46 odstotno znižanje carin. Tudi EU si prizadeva za večji dostop do trgov, carine pa so bile pripravljene znižati za okoli 66 odstotkov. Pogajalsko izhodišče skupine G20 je bilo, da se carine znižajo za okoli 54 odstotkov, doseči pa so skušali zmanjšanje ameriških kmetijskih subvencij na stopnjo, nižjo od tiste, ki so jo ponudile ZDA, ter večji dostop do trgov preko znižanja carin (Townsend 2006: 24).

Za razrešitev zastoja pogajanj bi EU morala ponuditi večje znižanje carin za kmetijske izdelke, ZDA bi morale pristati na še večje znižanje kmetijskih subvencij, glavne DVR pa bi morale ponuditi lažji dostop do njihovih trgov za industrijske proizvode iz razvitih držav.

Generalni direktor STO Pascal Lamy je že na srečanju organizacije v Ženevi, ki je potekalo od 28. junija do 1. julija 2006, spregovoril o »čudežnemu številu«, pri čemer se je nanašal na število 20, ki bi predstavljalo rešitev t.i. osnovnega trikotnika:

- ZDA bi morale postaviti zgornjo mejo za kmetijske subvencije na 20 milijard dolarjev;
- Glavne DVR bi morale postaviti zgornjo mejo za carine na industrijske proizvode na 20 odstotkov;
- ZDA in EU bi morale sprejeti kompromisno stališče G20 glede znižanja carin za kmetijske proizvode.

Za rešitev 20-20-20 bi bil potreben velik kompromis, katerega pa ključni pogajalci niso bili pripravljene sprejeti. Skupina pogajalcev o ključnih zadevah, G6 – Avstralija, Brazilija, EU, Japonska,⁶⁷ Indija in ZDA – je pozvala generalnega direktorja STO Lamyja, naj se v sporu angažira kot mediator in spodbudi sprejetje dogovora. Predlog je bil

⁶⁷ Zastopa skupino G10, ki jo sestavljajo neto uvoznice kmetijskih izdelkov.

smatran kot zadnja priložnost za uspeh kroga iz Dohe, toda kljub posredovanju Lamy-ja in pripravljenosti za rešitev spora, se skupina G6 ni uspela dogovoriti ne o kmetijskih subvencijah ne o carinah za kmetijske proizvode.

Kot se je zgodilo že v Urugvajskem krogu, je tudi v krogu iz Dohe zastoj na področju kmetijstva vodil v krizo v celotnih pogajanjih.

Pascal Lamy je Svetu za splošne zadeve STO predlagal prekinitve pogajanj v vseh pogajalskih skupinah. Pogajalce je pozval, da naj to obdobje izkoristijo za »resno in trezno refleksijo o tem, kar je na kocki. Vemo, da gre za najbolj ambiciozen krog pogajanj v zadnjih 50 letih. V bistvu je tisto, kar je na pogajalski mizi danes, vredno daval trikrat več kot prejšnji krogi, tako za razvite države kot za države v razvoju« (STO 2006). Svet je potrdil predlog generalnega direktorja in krog pogajanj iz Dohe prekinil, datum za ponoven začetek pogajanj pa ni bil določen. Odločitev o prekinitvi pogajanj je bila v mednarodni skupnosti zelo odmevna, Lamy jo je opisal kot »izgubo zelo pomembne priložnosti za dokaz, da multilateralizem deluje« (*ibid.*).

Leta 2007 je bila v Davosu sprejeta odločitev o nadaljevanju pogajanj, ki so se ponovno pričela z osmimi delovnimi dokumenti, ki obravnavajo predloge glede dostopa do kmetijskih trgov.

27. junija 2008 je Lamy na neformalnem srečanju Odbora za trgovinska pogajanja pozval k »maksimalnim prizadevanjem z namenom produktivnega srečanja 21. julija 2008, ki bo morda prinesel osnovo za kompromisne rešitve tako na področju kmetijskega kot tudi nekmetijskih sektorjev« (STO 2008c). Na strani EU pa v ospredje ponovno prihajajo razlike med nasprotujočimi si koncepti glede razvoja SKP.⁶⁸ Komisar za trgovino Peter Mandelson je 2. julija 2008 dejal, da francoski predsednik Sarkozy »spodkopava pozicijo

⁶⁸ Pobuda Francije iz marca 2006 poskuša ponovno utrditi evropski model kmetijstva ter ohraniti delno prilagojenost SKP v podobni obliki tudi po letu 2013. Pobuda utemeljuje, da SKP in evropski kmetje potrebujejo predvsem stabilnost ter da je že sama uvedba proizvodne nevezanosti velik korak naprje k boljši SKP. Predlogi se nanašajo predvsem na nove ukrepe za stabilizacijo trga, ki naj vključujejo tudi zasebne sklade. Stališče Velike Britanije, na drugi strani, pa gre v smeri radikalnejšega zmanjševanja podpor v okviru prvega stebra ter ukinitve vseh drugih oblik tržnih intervencij (Projekta skupina za reformo proračuna EU 2007: 51).

EU v pogajanjih o liberalizaciji svetovne trgovine«, s čimer je odgovoril na Sarkozyjeve kritike, da je Mandelson zaradi zavzemanja za liberalizacijo kmetijstva kriv za zavrnitev Lizbonske pogodbe⁶⁹ na referendumu na Irskem. Francija Mandelsonu očita, da je v pogajalskem krogu iz Dohe prekoračil mandat, ki so mu ga podelile članice ter s svojimi predlogi škodil evropskemu gospodarstvu. Preveč naj bi namreč popuščal na področju kmetijstva in s tem ogrožal usodo evropskega kmetijskega sektorja, premalo pa naj bi bil oster pri zahtevah do najpomembnejših držav v razvoju glede znižanja njihovih visokih carin na industrijske proizvode (STA 2008).

6. SKLEP

Leto 2008 je v boju proti svetovni revščini ključnega pomena. Svetovni voditelji, ki se bodo septembra sestali v Gani, bodo podali oceno o učinkovitosti prispevka razvojne pomoči k zmanjševanju revščine. Med 29. novembrom in 2. decembrom bo v Dohi, kjer je STO leta 2001 lansirala nov krog multilateralnih pogajanj o liberalizaciji svetovne trgovine, potekala konferenca OZN, namenjena pregledu implementacije zavez o povečanem financiranju mednarodnega razvojnega sodelovanja, vsebovanih v Monterreyskem soglasju.

Uresničevanje MDG, ki predstavljajo temeljne usmeritve mednarodne skupnosti v razvojnih prizadevanjih, je že na drugi polovici poti do zastavljenega ciljnega leta 2015. Še vedno pa je soočeno s številnimi izzivi, s katerimi se mora mednarodna skupnost nemudoma spopasti, če želi neprecedenčna prizadevanja za pomoč najrevnejšemu prebivalstvu tudi uresničiti.

Doseganje MDG je v veliki meri odvisno od EU, ki v mednarodnih razvojnih prizadevanjih igra ključno vlogo, saj države članice EU in EK prispevajo več kot polovico svetovne uradne razvojne pomoči. Kljub zavezam EU o povečanju obsega

⁶⁹ Lizbonska pogodba, ki je bila podpisana 13. decembra 2007, spreminja pogodbi o Evropski uniji in Evropski skupnosti. Omogočila naj bi učinkovitejše delovanje EU in okrepila njeno vlogo v svetu. Irska je na referendumu pogodbo zavrnila, kar je EU privedlo v podobno situacijo kot že ob zavrnitvi Pogodbe o ustavi za Evropo v Franciji in na Nizozemskem leta 2005.

ODA, so analize trendov gibanja obsega razvojne pomoči v državah članicah zaskrbljujoče. Ciljev, postavljenih za leti 2010 in 2015, najverjetneje ne bo uresničila večina novih in starih držav članic EU. Prizadevanja za izkoreninjenje revščine v DVR so v veliki meri odvisna od usmerjanja ODA na področje kmetijstva, saj napredek na tem področju neposredno vpliva na sleherni vidik življenja prebivalcev v državah v razvoju. Toda - razvojna pomoč, namenjena kmetijstvu, se je v zadnjih dveh desetletjih vzdržno zmanjševala, izstopajoč pa je predvsem podatek, da prispevek EK za razvojno pomoč kmetijstvu danes znaša le 3,8 odstotke celotne ODA. Kljub dolgi tradiciji, pojmovanju razvojne politike EU kot ene najuspešnejših politik Skupnosti in številnim zavezam, je v starih, predvsem pa v novih državah članicah, potrebna okrepljena dejavnost na področju usmerjanja sredstev v razvojno pomoč.

Vendar pa zgolj povečanje ODA ali sektorska prerazporeditev sredstev EU nista zadostni sredstva za reševanje problematike DVR. Na življenjski standard in gospodarske priložnosti namreč odločilno vplivajo tudi ukrepi, sprejeti v okviru drugih politik. Na osnovi pregleda pogodbenih določil ustanovnih dokumentov, sekundarne zakonodaje Skupnosti in zavez, sprejetih v okviru mednarodnih dokumentov lahko trdimo, da politične zaveze o upoštevanju načela skladnosti obstajajo. Zaradi omenjene pomembnosti kmetijstva v doseganju MDG, bi pričakovali, da se dejavnosti EU na področju trgovinske politike, ki ureja menjavo kmetijskih izdelkov, izvajajo ob strogem upoštevanju PCD. Analiza implementacije zavez o PCD je bila omejena na multilateralne trgovinske pogajanja o liberalizaciji trgovine v okviru STO, ki je kot temelj pogajalskega kroga iz Dohe postavila domnevo, da lahko trgovinska menjava pripomore k zmanjšanju revščine v DVR. Zaradi prepričanja, da je multilateralni trgovinski sistem učinkovito gonilo uravnoteženega razvoja in rasti v državah v razvoju, so bila analizirana stališča EU v pogajanjih glede oblikovanja svetovne trgovine pod pogoji, ugodnejšimi za DVR, in s tem za uresničitev MDG.

Za pospešitev gospodarske rasti in zmanjšanje svetovne revščine bi bilo restrukturiranje svetovnega trgovinskega sistema potrebno predvsem na področju mednarodne trgovine s kmetijskimi izdelki, saj gre za kategorijo, kjer imajo DVR največje primerjalne prednosti,

hkrati pa so kmetijski sektorji v razvitih državah najbolj zaščiteni. Za uspeh pogajalskega kroga iz Dohe bi morale razvite države zmanjšati carine na kmetijske izdelke iz DVR in ukiniti subvencije, ki jih podeljujejo nacionalnim kmetijskim sektorjem. EU je z reformo SKP, ki je uvedla kombinacijo cenovnih podpor ter proizvodno vezane in nevezane podpore, pogajalska izhodišča bistveno izboljšala in s tem dosegla večjo skladnost mednarodnega razvojnega sodelovanja. Kljub spremenjenemu režimu subvencioniranja evropskih kmetov, se na ravni EU vršijo številni pritiski za ohranjanje obsega sredstev za SKP. Tudi če se bodo večjim evropskim gospodarstvom neposredna plačila zmanjševala, bo vsako nadaljnje subvencioniranje in ne-tržno spodbujanje proizvodnje in izvoza najbolj občutljivih izdelkov, kot sta bombaž in sladkor, ter obstoječe ravni carin na kmetijske izdelke iz DVR, izkrivljalo delovanje trga in delovalo neskladno z deklariranimi razvojnimi cilji.

7. SEZNAM VIROV

7.1 Seznam sekundarnih virov

Benko, Vlado (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Bobek, Vito in Leo Gusel (1998): *Politika mednarodne menjave*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

Bobek, Vito in Tjaša Živko (2002): *Poslovni vodnik po skupni zunanjetrgovinski politiki EU*. Ljubljana: Gospodarska zbornica.

Bretheron, Charlotte in John Vogler (1999/2006): *The European Union as a global actor*. London, New York: Routledge.

Bučar, Maja, in Matija Rojec (2003/2004): *Odnosi sever-jug*; Študijsko gradivo, I. del. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Burnell, Peter (1997): *Foreign aid in a changing world*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Cleaver, Kevin (2003): Foreword. V Merlinda D. Ingco (ur.): *Agriculture, Trade, and the WTO. Creating a Trading Environment for Development*, ix–xi. Washington (D.C.): World Bank.

Concord (2008): *No Time to Waste: European governments behind schedule on aid quantity and quality*. Dostopno na <http://www.concordeurope.org/Files/media/extranetdocumentsENG/NavigationSecondary/WorkingGroups/Aidwatch/Aidwatch2008/Light-Full-report.pdf> (27. junij 2008).

Dacosta, Lisa, Yannick Jadot in Alice Sindzingre (2004): *Complementarity of European Union Policies on Development Co-Operation: First Elements of Analysis and Recommendations for an Evaluation*. V Paul Hoebink (ur.): *The Treaty of Maastricht and Europe's Development Co-Operation*, 97–135. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.

Damijan, Jože P. (1996): *Majhne države v svetovni trgovini*. Ljubljana: Krtina.

Department for International Development (2004): *Official Development Assistance to Agriculture*. Dostopno na

<http://www.isgmard.org.vn/Information%20Service/Report/General/oda%20in%20agriculture-DFID.pdf> (28. junij 2008).

Euractiv (2006): *The WTO Doha Development Round*. Dostopno na <http://www.euractiv.com/en/trade/wto-doha-development-round/article-157082> (30. junij 2008).

European Movement UK (2006): *The EU and the Doha Round of World Trade Talks*. Dostopno na <http://www.euromove.org.uk/index.php?id=6525> (1. julij 2008).

Eurostat (2007): *Gross domestic product at market prices*. Dostopno na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46870091&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_product_code=DAA10000 (29. junij 2008).

Eurostat (2008a): *EU27 current account deficit 2.8 bn euro*. Dostopno na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008_MONTH_04/22042008-EN-AP.PDF (29. junij 2008).

Eurostat (2008b): *EU27 External Trade with the United States, EFTA, China, Russia, Japan, South Korea, Canada and Australia*. Dostopno na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-004/EN/KS-SF-08-004-EN.PDF (28. junij 2008).

Eurostat (2008c): *EU International Trade in Services in 2006*. Dostopno na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-021/EN/KS-SF-08-021-EN.PDF (29. junij 2008).

Evropska komisija (2003): *CAP reform – a long-term perspective for sustainable agriculture*. Dostopno na http://ec.europa.eu/agriculture/capreform/index_en.htm (1. julij 2008).

Evropska komisija (2004a): *EU – Developing Countries trade relations – key facts and figures*. Dostopno na

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2004/march/tradoc_116443.pdf (29. junij 2008).

Evropska komisija (2004b): *Translating the Monterrey Consensus into practice*. Dostopno na <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r12527.htm#BARCELONA> (28. junij 2008).

Evropska komisija (2005): *Generalised System of Preferences*. Dostopno na http://ec.europa.eu/trade/issues/global/gsp/pr211205_en.htm (29. junij 2008).

Evropska komisija (2006a): *The Doha Development Agenda*. Dostopno na http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/doha_da/index_en.htm (30. junij 2008).

Evropska komisija (2006b): *The EU and the WTO*. Dostopno na http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/index_en.htm (29. junij 2008).

Evropska komisija (2007a): *The Changing Face of EU Agricultural Trade*. Dostopno na http://ec.europa.eu/agriculture/publi/map/02_07.pdf (29. junij 2008).

Evropska komisija (2007b): *Top trading partners*. Dostopno na http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122529.pdf (29. junij 2008).

Evropska komisija (2008a): *Press releases, EU must stand by its promises and deliver on development aid if we are to meet the Millennium Development Goals*, IP/08/548, z dne 9. april 2008. Dostopno na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/548&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (27. junij 2008).

Evropska komisija (2008b): *Putting trade policy at the service of development. EU trade policy and market access for developing countries 2006-2007*. Dostopno na http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/april/tradoc_138597.pdf (28. junij 2008).

Halderman, Michael in Michael Nelson (2004): *The EU's CAP, the Doha Round and Developing Countries*. Dostopno na <http://repositories.cdlib.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1033&context=ies> (30. junij 2008).

Hoebink, Paul (2004): Evaluating Maastricht's Triple C: The C of 'Coherence'. V Paul Hoebink (ur.): *The Treaty of Maastricht and Europe's Development Co-Operation*, 183–218. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.

Ingco, Merlinda D. (2003): Introduction and Overview. V Merlinda D. Ingco (ur.): *Agriculture, Trade, and the WTO. Creating a Trading Environment for Development*, 1–11. Washington (D.C.): World Bank.

Johnson, Ian (2003): The New Trade Debate and Options for Developing Countries. V Merlinda D. Ingco (ur.): *Agriculture, Trade, and the WTO. Creating a Trading Environment for Development*, 12–18. Washington (D.C.): World Bank.

Matthews, Alan (2005): *Policy Coherence for Development: Issues in Agriculture: An Overview Paper*. Dostopno na <http://www.tcd.ie/iis/documents/discussion/pdfs/iisdp63.pdf> (28. junij 2008).

Mavko, Mitja (2006): *Uradna razvojna pomoč in Slovenija*, magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Mrak, Mojmir (2002): *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV založba.

Nugent, Neil (2003): *The government and politics of the European Union*. London: MacMillan.

OECD (1995): *Policy Coherence for Development: Promoting Institutional Good Practice*. Paris: OECD.

OECD (1999): *Trade, Investment and Development. Policy coherence matters*. Paris: OECD.

OECD (2004a): *Policy Coherence and Development Evaluation Concepts, Issues and Possible Approaches*. Dostopno na www.oecd.org/dataoecd/43/35/31659358.pdf (29. junij 2008).

OECD (2004b): *DAC Members and Date of Membership*. Dostopno na http://www.oecd.org/document/38/0,3343,en_2649_33721_1893350_1_1_1_1,00.html (27. junij 2008).

OECD (2005): *Development Co-Operation Directorate, DAC List of ODA Recipients as of 1 January 2005*. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/23/34/37954893.pdf> (27. junij 2008).

OECD (2008a): *Debt Relief is down: Other ODA rises slightly*. Dostopno na http://www.oecd.org/document/8/0,3343,en_2649_201185_40381960_1_1_1_1,00.htm (27. junij 2008).

OECD (2008b): *Net official development assistance*. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/27/55/40381862.pdf> (28. junij 2008).

OECD (2008d): *Statistics, Official ODA by donor*. Dostopno na <http://stats.oecd.org/wbos/Index.aspx?usercontext=sourceoecd> (28. junij 2008).

OECD (2008e): *Statistics, Official ODA by sector*. Dostopno na <http://stats.oecd.org/wbos/Index.aspx?usercontext=sourceoecd> (28. junij 2008).

Paris Club (2008): *The Debt of Developing Countries*. Dostopno na <http://www.clubdeparis.org/sections/que-faisons-nous/dette-des-pays-en> (1. junij 2008).

Russet, Bruce in Harvey Starr (1992): *Svetovna politika*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Salvatore, Dominick (1983/1998): *International Economics*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

STA (2008): *Mandelson: Sarkozy spodkopava pozicijo EU na pogajanjih v okviru WTO*. Dostopno na <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1298905> (3. julij 2008).

STO (2006): *DG Lamy: time out needed to review options and positions*. Dostopno na http://www.wto.org/english/news_e/news06_e/tnc_dg_stat_24july06_e.htm (30. junij 2008).

STO (2007a): *The World Trade Organization in Brief*. Dostopno na http://www.wto.org/english/res_e/download_e/inbr_e.pdf (29. junij 2008).

STO (2007b): *World Trade Developments in 2006*. Dostopno na http://www.wto.org/english/res_e/status_e/its2007_e/its07_world_trade_dev_e.htm (29. junij 2008).

STO (2008a): *Understanding the WTO: The Doha agenda*. Dostopno na http://www.wto.org/english/theWTO_e/whatis_e/tif_e/doha1_e.htm (30. junij 2008).

STO (2008b): *Doha Declaration Explained*. Dostopno na http://www.wto.org/English/tratop_e/dda_e/dohaexplained_e.htm (30. junij 2008).

STO (2008c): *Lamy urges "maximum effort" for July meeting of ministers*. Dostopno na http://www.wto.org/english/news_e/news08_e/tnc_dg_stat_june08_e.htm (1. julij 2008).

Svetličič, Marjan (1996): *Svetovno podjetje*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Služba Vlade RS za evropske zadeve (2007): *Pregled proračuna EU: priložnost za resno ali za samo navidezno reformo. Poročilo Projektne skupine za reformo proračuna EU*. Dostopno na

http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/pregled_proracuna_EU/koncno_porocilo_reforma_proracuna_okt2007.pdf (3. julij 2008).

Todaro, Michael (1989): *Economic Development*. New York: Longman.

Townsend, Ian (2006): *The WTO Doha Development Round: where next for world trade?* Dostopno na <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2006/rp06-043.pdf> (30. junij 2008).

Trzeciak-Duval, Alexandra (2006): Policy coherence for development: distilling lessons from OECD work. V OECD: Trade, Agriculture and Development, Policies working together, 23–39. Paris: OECD.

United Nations (2000): *UN Millennium Development Goals*. Dostopno na <http://www.un.org/millenniumgoals/> (27. junij 2008).

United Nations (2005): *Sixty Years: A pictorial History of the United Nations*. Dostopno na <http://www.un.org/issues/gallery/history/1960s.htm> (27. junij 2008).

World Bank (2007): *Agriculture and Poverty Reduction*. Dostopno na <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTWDRS/EXTWDR2008/0,,contentMDK:21501332~pagePK:64167689~piPK:64167673~theSitePK:2795143,00.html> (28. junij 2008).

7.2 Seznam primarnih virov

Amsterdamska pogodba, Treaty of Amsterdam, sprejeta 2. oktobra 1997, v veljavi od 1. maja 1999. Vključuje konsolidirano pogodbo o Evropski uniji, *Consolidated version of the Treaty on European Union*, objavljena v Uradnem listu EU, O. J. C 340, dne 10. novembra 1997. Dostopno na <http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF (28. junij 2008).

Delovni program Sveta za leto 2006, predložen s strani Avstrije in Finske, Operational Programme of the Council for 2006 submitted by the incoming Austrian and Finnish Presidencies, sprejet 22. decembra 2005, C 16065/05. Dostopno na http://www.eu2006.fi/the_presidency/en_GB/work_programme/_files/75197089060421975/default/st16065.en05.pdf (30. junij 2008).

Evropska komisija (2005): *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru: Skladnost politike za razvoj. Pospeševanje napredka v smeri uresničevanja razvojnih ciljev novega tisočletja*, COM(2005)134 z dne 12. april 2005. Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/com/2005/com2005_0134sl01.pdf (28. junij 2008).

Evropski svet (2002): *Sklepi predsedstva, Presidency conclusions*, sprejeti v Barceloni 16. marca 2002, 100/1/02. Dostopno na http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf (28. junij 2008).

Evropsko soglasje o razvoju, The European Consensus on Development, sprejet dne 20. decembra 2005 (O. J. C 46/01, 24. februarja 2006). Dostopno na <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/gena/87092.pdf> (29. junij 2008).

Milenijska deklaracija, Millennium Declaration, sprejeta 8. septembra 2000 na osmem plenarnem zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov. Dostopno na <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (27. junij 2008).

Ministrska deklaracija iz Dohe, Doha Ministerial Declaration, sprejeta 14. novembra 2001 na četrti ministrski konferenci STO. Dostopno na http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm (20. junij 2008).

Pariška deklaracija o učinkovitosti pomoči, Paris Declaration on Aid Effectiveness, sprejeta v Parizu, 2. marca 2005. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf> (27. junij 2008).

Pogodba o Evropski uniji, Treaty on European Union, sprejeta 7. februarja 1992 v Maastrichtu, v veljavi od 1. novembra 1993, objavljena v Uradnem listu EU, *O. J. C* 191, dne 29. junija 1992. Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF> (28. junij 2008).

Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, Treaty establishing the European Economic Community, sprejeta dne 25. marca 1957, v veljavo stopila 1. januarja 1958. Dostopno na http://www.uradni-list.si/files/RS_-2004-027-00024-MP~P001-0000.PDF (29. junij 2008).

Poročilo mednarodne konference o financiranju za razvoj, Report of the International Conference on Financing for Development, A/CONF.198/11, z dne 22. marec 2002. Dostopno na <http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf> (27. junij 2008).

Resolucija Generalne skupščine ZN, UN General Assembly Resolution, A/RES/2626 (XXV), sprejeta 24. oktobra 1970 na petindvajsetem zasedanju GS ZN. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/91/IMG/NR034891.pdf?OpenElement> (28. junij 2008).

Smernice za poročanje o ODA, izdane s strani OECD DAC, DAC Statistical Reporting Directives, 6. aprila 2007, DCD/DAC (2007) 34. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/28/62/38429349.pdf> (27. junij 2008).

Svet EU (2005a): *Zaključki Sveta za splošne in zunanje zadeve, General Affairs and External Relations Council Conclusions*, C 8817/05 (Presse 112), z dne 23. in 24. maj 2005. Dostopno na <https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/gena/85008.doc> (28. junij 2008).

Svet EU (2005b): *Zaključki Sveta za splošne in zunanje zadeve, General Affairs and External Relations Council conclusions*, C 7619/1/05 z dne 23. marec 2005. Dostopno na http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/84335.pdf (28. junij 2008).

Svet EU (2005c): *Zaključki Sveta za splošne in zunanje zadeve, General Affairs and External Relations Council conclusions*, C 9266/05 z dne 24. maj 2005. Dostopno na <http://www.eu2005.lu/en/actualites/conseil/2005/05/23cagre/milldego.pdf> (28. junij 2008).

Svet EU (2006): *Zaključki Sveta za splošne in zunanje zadeve, General Affairs and External Relations Council Conclusion*, C 7939/06 (Presse 95) z dne 10. in 11. april 2006. Dostopno na <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsWord/en/gena/89219.pdf> (30. junij 2008).